

Hanne Rekinen
28.11.00 MNi

**Kertomus kaupunkiarkeologisista tutkimuksista Tornioista,
Keskikatu 13 -tontilta vuonna 1999 (T13-99)**

*

FM Timo Ylimaunu

SISÄLLYSLUETTELO:

ARKISTOTIEDOT	1
JOHDANTO	2
1. TONTIN HISTORIAA	3
2. KOE- JA PELASTUSKAIVAUSTEN TUTKIMUSALUEET JA KENTTÄTYÖMENETELMÄT	4
3. KENTTÄTUTKIMUKSET	5
3.1. KOEKAIVAUKSET	5
3.1.1. KOEOJA 1	5
3.1.2. KOEOJA 2	6
3.2. PELASTUSKAIVAUKSISSA LÖYDETYT RAKENNELMAT	8
3.2.1. RAKENNUS 1	8
3.2.2. KAIVO 1	11
3.2.3. RAKENNUS 2	12
3.2.4. LATTIATASO KESKI- JA RAUHANKATUJEN KULMAUKSESSA	15
3.2.5. HIRSI TONTIN KAAKKOISOSASSA	16
ALUSTAVAT JOHTOPÄÄTÖKSET	16
KARTTALIITTEET JA KAIVAUSKARTAT	

ARKISTOTIEDOT

Kaupunki: Tornio, Keskikatu 13 (II/6/13)

Tutkimusten laatu: Koe- ja pelastuskaivaukset

Ajoitus: 1600-luvun lopulta tai 1700-luvun alusta nykypäivään

Peruskartta: 2541 03 TORNIO
x=7305 76-78 y=2506 78-82 z= 6

Maanomistaja: Tornion kaupunki

Tutkimuslaitos: Tornionlaakson maakuntamuseo

Kaivausjohtaja: Timo Ylimaunu

Kenttätyöaika: 7.6. - 11.6., 11.10. - 22.10.1999

Tutkimusalueen laajuus: 90 - 100 m²

Tutkimusten kustantaja: Pohjois-Suomen YH-Rakennuttajat Oy, 80 000 mk

Löydöt:

MV-kuvat:

Diakuvat:

Kirjeenvaihto: Kaivauslupa 039/302/1999

Kirjallisuus: T. Ylimaunu, Palokerroksia, hirsisalvoksia ja kolikoita - kaupunkiarkeologisia tutkimuksia Lapin vanhimmassa kaupungissa. Tornionlaakson vuosikirja 1999.
Toim. Henri Nordberg. Tornio 1999.

Kaivauskertomuksen sivumäärä: 20

Liitteet: Peruskarttakopio 2541 03, sekä 20 kaivauskarttaa ja dokumentaatiopiirustusta

Kaivauskertomuksen säilytyspaikka: Tornionlaakson maakuntamuseo, kopio Museoviraston Rakennushistorian osastolla sekä Oulun yliopiston Arkeologian laboratoriossa.

JOHDANTO

Tornion keskustassa tutkittiin Keskikatu 13 -tonttia kahteen otteeseen vuonna 1999: ensin koekaivauksella kesällä, kesäkuun 7. ja 11. päivien välisenä aikana ja toisen kerran syksyllä, lokakuussa 11. ja 22. päivien välisenä aikana, pelastuskaivauksin. Tontti sijaitsee Tornion ydinkeskustassa ja se rajautuu Keskikatuun, Rauhankatuun ja Välikatuun (katso liitteet: peruskarttakopio ja yleiskartta, kartta 1). Tutkimukset aiheutti Pohjois-Suomen YH-rakennuttajien suunnitelma aloittaa uudisrakentaminen tontilla lokakuussa vuonna 1999.

Keskikadun toisella puolella, Keskikatu 13 -tontista länteen sijaitsevalla kerrostalotontilla suoritettiin pelastuskaivaukset toukokuussa vuonna 1999. Näissä tutkimuksissa löytyi 1700-luvulla rakennettujen talojen peruskiveyksiä ja hyvin säilynyt jyrkkänokkasalvostekniikalla valmistetun hirsirakennuksen perushirret ja lattiaa, jotka ajoittunevat 1600-luvulle. Näiden kaivaustulosten perusteella saattoi odottaa, että Keskikatu 13:sta löytyisi myös säilyneitä rakennusten jäänteitä.

Kaivaukset tehtiin Tornionlaakson maakuntamuseon toimesta ja tutkimukset rahoitti rakentaja ja kokonaisbudjetti kenttä- ja jälkitöistä oli 80 000 markkaa. Kaivausjohtajana toimi Timo Ylimaunu niin kesällä kuin syksylläkin. Kesällä piirtäjänä oli Eija Ojanlatva (yleisen arkeologian opiskelija, Oulun yliopisto) ja kaivajina toimivat Kaisa Hiltunen (taidekasvatuksen jatko-opiskelija, Jyväskylän yliopisto), Suvi Järvensivu ja Saarialiina Sala (molemmat yleisen arkeologian opiskelijoita, Oulun yliopisto). Syksyllä toimi tutkimusavustajana Vesa-Pekka Herva (yleisen arkeologian opiskelija, Oulun yliopisto) ja kaivajina olivat Anelka Däumer (englantilaisen filologian vaihto-opiskelija, Oulun yliopisto), Anu Hartta (arkeologian opiskelija, Helsingin yliopisto), Hannelore Kieser (yleisen arkeologian vaihto-opiskelija, Oulun yliopisto), Risto Nurmi (yleisen arkeologian opiskelija, Oulun yliopisto) ja Annemari Tranberg (yleisen arkeologian opiskelija, Oulun yliopisto).

Kaivauslöytöjen konservoinnista huolehti konservaattori Jari Heinonen Oulun yliopiston Arkeologian laboratoriossa. Hänen apunaan konservointiin osallistuivat arkeologian opiskelijat heidän opintoihinsa kuuluneen jälkityökurssin aikana sekä Timo Ylimaunu. Konservoitavat esineet olivat pääasiassa rautanauloja, mukana oli joitan rautaesineitä sekä yksi kuparikolikko.

1. TONTIN HISTORIAA

On hieman epävarmaa, missä korttelissa Keskikatu 13 -tontti sijaitsi 1600-luvulla ja milloin tontille rakennettiin ensimmäisen kerran. Vanhimpien kaupunkimittausten sijoittaminen nykyiseen asemakaavaan on hankalaa, mikä johtuu kartoissa käytetyistä mittakaavoista ja mittausten mahdollisista epätarkkuuksista. Tutkittava tontti sijaitsi mahdollisesti rakennetulla kaupunkialueella, aivan kaupungin eteläosassa, 1600-luvun puolivälissä. Vuoden 1647 kaupunkikaavakartassa tutkittava tontti voi olla eteläisin Takakadun varteen piirretty tontti. Vuonna 1697 valmistuneen Hans Krusen kaupunkikartan perusteella kaupungin rakennettu alue ulottui jo lähelle Suensaaren itärantaa ja näin ollen Keskikatu 13 -tontti sijaitsi ainakin jo tuolloin "kaavoitetulla" kaupunkialueella. Näistä 1600-luvulla valmistuneista kartoista ei selviä minkälainen rakennuskanta kaupungin tonteilla oli, sillä Krusen kartta oli ensimmäinen mihin kortteleiden tonttijako oli merkitty. Vanhempiin, 1640-luvulla valmistuneisiin karttoihin, oli merkitty ainoastaan korttelit.

Tutkittava tontti on merkitty Krusen karttaan numeroilla 67, 68 tai 69, mutta ainakaan vielä ei voida varmasti todeta, että mikä se niistä oli. Tontin numero 67 omisti Elias Snickare. Tamelanderin julkaisemien torniolaisten perunkirjoitusten perusteella kyseessä voisi ainakin ammatin puolesta olla vuonna 1696 kuollut Elias Mattsson, joka oli ammatiltaan puuseppä. Voi hyvinkin olla, että Kruse on karttansa tonttiluettelossa käyttänyt sukunimien sijasta ammattinimikettä osassa tonttien haltijoista. Tontin n:o 68 omisti Nils Utterin leski. Tamelanderista löytyneiden tietojen perusteella Nils Utter olisi kuitenkin perinyt Kristoffer Jönsson Utterilta peltoja, niittypalstoja ja kalakulteita vuonna 1712 (Eino Tamelander, Tornion kaupungin pesäluetteleja 1666-1800. Forssa 1942). Lienee selvää, että Tammelanderin mainitsema Nils Utter on joku muu Nils Utter kuin Krusen kartan Utter tai sitten kartan tiedot ovat virheelliset. Tontin n:o 69 omisti Henor Tunbindare (tynnyrintekijä), josta ei löytynyt tietoja.

Vuonna 1750 valmistuneen asemakaavakartta saadaan sijoitettua nykyiseen asemakaavaan ja tämän perusteella tutkimusalue sijaitsi kaupungin kaakkoisreunasta katsottuna kolmannen korttelin etelä- tai itälaidassa.

A. Fr. Merchell'in vuonna 1782 valmistaman asemakaavakartan perusteella tutkittavan tontin Keskikadun varressa sijaitsi koko tontin levyinen rakennus. Samoin nykyisen Torikadun ja Välikadun puoleiset reunat on rakennettu umpeen. Nykyisen Rauhankadun varrella, sen Keskikadun puoleisessa päässä, sijaitsi yksi rakennus ja sisäänkäynti tontille tapahtui Välikadun puoleisesta päästä. Tontti oli siis umpeen rakennettu. Tontin omisti tuolloin Kristina Westring, kupariseppä Jakob Westringin leski. Kupariseppä Jakob Westring oli kuollut 1760-luvun puolivälin jälkeen, sillä perunkirjoitus oli tehty vuonna 1767. Perunkirjoituksen yhteydessä heidän talonsa oli arvioitu 628 kuparitaalerin arvoiseksi (Merchell'in karttaa säilytetään Tornionlaakson maakuntamuseossa; Tamelander, Tornion kaupungin pesäluettelot, 1942: 71-72, kohta 118).

Vuonna 1851 valmistuneen kaupunkikartan peruseella tutkittavan tontin Keskikadun varrella sijaitsi koko tontin pituinen rakennus ja Rauhankadun varrella oli kaksi rakennusta.

2. KOE- JA PELASTUSKAIVAUSTEN TUTKIMUSALUEET JA KENTTÄTYÖMENETELMÄT

Kesäkuun koetutkimusten aikana avattiin tontille kaivinkoneella kaksi, noin kahden metrin levyistä ojaa. Keskikadun reunalle tehtiin noin viisi metriä pitkä kuoppa, kaivausalue 1, ja Rauhankadun varteen kadun suuntaisesti noin 33 metriä pitkä oja, kaivausalue 2 (yleiskartta, kartta 1). Näin ollen koeojien avulla koitettiin paikallistaa mahdollisten ja säilyneiden rakennusten sijaintia tontilla.

Koetutkimuksia haittasi ojiin noussut pohjavesi, joka esti pitkässä koeojassa ojan pohjan tutkimisen. Vettä oli ojassa syvimmillään yli saappaan varren verran.

Koetutkimusten aikana alueelle ei tehty varsinaista koordinaatistoa vaan mittauksen peruspisteenä käytettiin Keskikadun ja Rauhankadun kulmauksessa maahan merkittyä Soneran kaapeleiden kulmausta. Tästä pisteestä mitattiin molempien tutkimusalueiden noin koordinaatit. Tekstissä ilmoitetut mitat ovat tutkimusalue yhdessä peruspisteestä luoteeseen ja tutkimusalue kahdessa peruspisteestä koilliseen. Korkeuskiintopisteenä käytettiin Keskikadun toisella puolella Kebab-ravintolan seinään upotettua korkeuskiintopistettä $z=6,473$ (N 60).

Lokakuun pelastuskaivausten aikana korkeuskiintopisteenä käytettiin rakennustyömaalle merkittyä korkeuspistettä $z=7,63$ (N 60). Pelastuskaivauksen aikana keskityimme dokumentoimaan löytyneitä puurakennelmia, koska kahden viikon aika ei sallinut normaalia kaivaustoimintaa tontilla. Kaivausmenetelmäksi jouduimmekin valitsemaan kaivinkonekaivauksen valvonnan, koska maansiirtotyöt alkoivat tontilla pelastuskaivausten kanssa saman aikaisesti. Maansiirtotöiden yhteydessä ilmestyneiden rakennelmien päältä poistettiin maata koneellisesti niin paljon kuin mahdollista, jonka jälkeen puurakennelmat paljastettiin normaalisti käsityönä. Kaivamisen jälkeen rakennukset ja muut rakennelmat piirrettiin ja valokuvattiin.

Tutkimusalueelle tehtiin koordinaatisto, joka peruspisteeksi merkittiin 5000/1000. Peruspiste sijaitsi tontin itäreunassa Rauhankadun varrelta paljastuneen rakennuksen perustan koillisnurkan välittömässä läheisyydessä yli metrin verran nykyisen maanpinnan alapuolella kaivannossa. Koordinaatistoa jouduttiin kahden viikon aikaisen kaivauksen kuluessa laajentamaan konekaivauksen edistyessä. Koordinaatiston laajentaminen kuopassa aiheutti luonnollisesti lievää epätarkkuutta, mistä syystä koordinaatiston tarkkuus on ”noin”. Koordinaatistoa muutettiin vielä toisen kaivausviikon aikana Keskikadun varresta löydetyn rakennuksen dokumentoinnin yksinkertaistamiseksi ja kaivausruutujen sijoittamisen helpottamiseksi tälle alueelle. Koordinaatisto ja sen muutos mitattiin tontille kolmiomittauksella läheisistä Keskikadun varren rakennuksista.

3. KENTTÄTUTKIMUKSET

Seuraavassa esitellään kenttätutkimuksissa havaitut ja dokumentoidut löydökset. Ensimmäisenä käydään läpi koetutkimusalueet ja lopuksi syksyn pelastuskaivauksen löydöt.

3.1. Koekaivaukset

3.1.1 Koeoja 1

Ensimmäinen koetutkimusalue tehtiin Keskikadun varteen (katso yleiskartta, kartta 1). Oja kaivettiin luoteispäästä kahden metrin matkalta noin 0,8 - 0,9 metriä nykyisen maanpinnan

alapuolelle ja loput ojasta yli 1,5 metrin syvyyteen puhtaaseen pohjamaahan saakka. Ojan luoteispäässä oli sekaisen likamaakerroksen alla semetti- ja hirsikehikon nurka. Koillisesta luoteeseen kulkeva hirsi peittyi osittain molemmista päistään tiilensekaisten sementti-/laastiperustojen alle. Jäänteet olivat noin puolimetriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Jäänne voitaneen ajoittaa 1800-luvun loppupuolelle tai sitä nuoremmaksi. Ajoitusperusteena voidaan käyttää ainoastaan havaintoa siitä, että kerrostumasta ei löytynyt yhtään liitupiippuja.

Ojan kaakkoispäästä puhdistettiin luodekaakko- ja koillisluonaissuuntaiset profiilit. Nykyinen maanpinta on alueella noin $z=6,4$ metriä. Ensimmäisessä, Keskikadun suuntaisessa profiili yhdessä, oli ylimpänä sekoittunutta likamaata noin 0,5 metrin syvyydeltä. Tämän alapuolella alkoi tumma likamaakerros, jossa oli halkaisijaltaan noin 0,5 metrin kokoisia kivilohkareita, luultavimminkin peruskiviä. Kivet saattoivat liittyä ojan toisesta päästä löytyneeseen hirsi-sementtiperustukseen, mutta voivat olla myös vanhempia.. Ojan Rauhankadun puoleisen pään profiilissa oli myös ylimpänä paksu yli 0,5 metrinen sekoittunut likamaakerros, jonka alapuolella oli tiilen ja hiilen sekainen likamaakerros. Koko profiilin pituudelta oli alimmaisena selvä hiilen, tiilimurskan ja laastin sekainen palokerros, joka alapuolella oli puhdas pohjamaa. Profiilin lounaispäässä oli lisäksi havaittavissa toinen ja nuorempi hiilen ja tiilimurskan sekainen, mahdollinen, palokerros, joka oli koko profiilin poikki menneen hiilikerroksen yläpuolella. Likamaakerrosten paksuus oli miltei 1,5 metriä, ulottuen alimmillaan noin viiteen metriin mpy.

3.1.2. Koeoja 2

Rauhankadun suuntaisen tutkimusalueen lounaispäässä ei kaivettu kuin reilun 0,5 metrin syvyyteen nykyisestä maanpinnasta, joka on alueella noin $z=6,2$ metriä. Ojan alkupäässä tuli vastaan isoja, mahdollisesti, rakennuksen peruskiviä. Rauhankadun eli kaakon puoleinen profiiliseinäjä dokumentoitiin 2,5 metrin kohdalla 8,5 metrin kohdalle peruspisteestä koilliseen. Tämän jälkeen koko kaivausalue oli veden vallassa aina noin 24,5 metrin kohdalle peruspisteestä katsottuna.

Alkuperäiset ja koskemattomat likamaakerrokset olivat säilyneet kaivausalueen alkupäässä kahdessa kohtaa, peruspisteestä aina noin 4,7 metriin sekä 6 metrissä aina 8,5 metriin saakka (katso profiilikartta, kartta 2). Ojan länsipäässä sekoittunut likamaakerros oli 0,7 - 1 metrin paksuinen. Tämän alla oli 2,5 - 3 metrin kohdalla selvä tiilen ja laastin sekainen alue noin metrin syvyydellä. Edellisen alapuolella ja muualla ojassa oli ruskean harmaa, tiilen ja hiilen sekainen likamaakerros, missä saattoi havaita ainakin kaksi palokerrosta. Lisäksi profiilissa oli puita, mutta liittyivätkö ne esimerkiksi rakennuksiin, jäi epäselväksi. Ojan länsipäässä oli, 2,5 metrissä kolmen metrin kohdalle, tiilimurskan sekainen likamaakerros, joka ulottui aina 1,7 metrin syvyyteen nykyisestä maanpinnasta. Kerroksen alaosassa oli selvä puukerros, mahdollinen lattia.

Profiilin likamaakerrokset katkesivat 4,7 metrin ja 6 metrin välillä, missä sekoittunut likamaa ulottui ojan pohjaan saakka. Sekoittunut kerros oli 6 - 8,5 metrin välisellä alueella 0,5 - 0,8 metrin paksuinen. Kerroksen alapuolella jatkui ruskean harmaa likamaakerros paikoitellen 0,1 - 0,5 metrin paksuisena. Tässä kerroksessa ja sen alapuolella oli 6 - 7,5 metrin välisellä alueella puukerros, mahdollisen lattian jäänteet. Mahdollisia palokerroksia oli 6 - 7 metrin välillä havaittavissa kolme. Kerrokset olivat aikoinaan peittyneet ohuisiin siltti-/tulvakerrokseen. Alimmat kerrokset olivat noin 1,5 metriä nykyisen maanpinnan alapuolella. Alin selkeä likamaakerros liittyi 7 - 8 metrien kohdalla olleisiin hirsiiin, joista edempänä. Sekoittunut hiekka- ja kivikerros ulottui 8 ja 9 metrien kohdalla ojan pohjaan saakka.

Oja kaivettiin alkupäästään eli 2,5 metrin kohdalta eteenpäin miltei puhtaaseen pohjaan saakka. Peruspisteestä mitattuna 6,5 - 8 metrin kohdalla oli likamaakerros, mistä puhdistettiin esille kolme sivuilta tasaisiksi veistettyä, noin yhden metrin mittaista hirren pätkeä (katso tasokartta, kartta . Hirret makasivat leveillä kyljillään ojan ja tontin suuntaisesti ja niiden kohdalla oli lisää hirsiiä ojan luoteisprofiilissa. Puut rajautuivat uuteen kaivantoon, joka katkaisi likamaakerroksen ojan molemmissa sivuprofiileissa 8 - 9 metrin kohdalla. Hirsien ympärillä oli puulastuista, tiilistä, kuonasta ja palaneista kivistä koostunut kerros. Hirsien yläpinta oli $z=5,04 - 5,17$ metrin korkeudella.

Ojan luoteisprofiilissa voitiin 9 metrissä eteen päin havaita edellisten hirsien kanssa samalla tasolla olevan hyvin säilyneitä lautoja ja hirsiiä. Kyseiset puut olivat veden peittämässä osassa ojaa ja vedenpinnan alapuolella. Veden paljouden takia emme voineet

selvittää kuinka pitkälle puunrakenteet ojassa ulottuivat ja olivatko ne mahdollisesti lattiapuita.

Koillispäässä kaivanto ulottui puhtaaseen pohjamaahan 24,5 - 28,5 metrien välisellä alueella. Tästä eteenpäin aina 31,5 metrin kohdalle kaivanto jätettiin korkeammalle tasolle, mistä paljastui puulattia (katso tasokartta, kartta 4).

Tutkimusalueen tässä päässä nykyinen maanpinta oli noin 6,6 metriä mpy. Sekoittunut likamaakerros oli 0,5 - 0,7 metriä paksu. Tämän alapuolella oli tumman ruskea likamaakerros, jossa oli havaittavissa ainakin kaksi puukerrosta. Alin kerros ulottui miltei yhden metrin syvyyteen maanpinnasta.

Ojan koillispäästä, 28 ja 31 metrin väliseltä alueelta puhdistettiin alin palo-/puukerros, joka oli z=5,8 - 5,7 metrin korkeudella. Laudat olivat sekä ojan suuntaisesti että siihen nähden poikittain.

3.2. Pelastuskaivauksissa löydetyt rakennelmat

Seuraavassa esitellään lokakuun pelastuskaivauksissa paljastuneet rakennusten jäänteet. Varsinaisia rakennuksia dokumentoitiin kaksi, joiden lisäksi ehdittiin dokumentoimaan kolmannen ja nuoremman rakennuksen pahoin tuhoutunutta lattiapintaa. Hyvin säilyneistä rakennuksista ensimmäinen sijaitsi Rauhankadun varressa ja toinen Keskikadun varressa tonttia. Lattiapinta sijaitsi Rauhan- ja Keskikatujen kulmauksessa. Lisäksi tontin keskeltä paljastettiin hirsisalvoksellinen kaivo.

3.2.1. Rakennus 1

Syksyn pelastuskaivaukset alkoivat aamupimeässä konekaivauksella, jolloin tontin itäosasta, Rauhankadun reunasta aloitettiin viemäri- ja vesijohtokaivannon konekaivuu kohti tontin luoteiskulmaa. Viemärikaivannosta paljastui koneen ensimmäisten kauhaisujen yhteydessä puurakenteita, jolloin koneella poistettiin noin metrin verran maata puiden päältä sekä ympäriltä noin 3,5 metriä pitkältä ja kaksi metriä leveältä alueelta.

Kaivannosta paljastui puurakenteita, jossa puut olivat 90° kulmassa Rauhankatuun nähden, siis Keskikadun suuntaisesti (tasokartta, kartta 5). Puut rajautuivat pohjoisreunastaan, Välikadun puolella, veistettyyn hirteen. Rakennelman eteläosasta, Keskikadun puolelta, puurakenteita lähti kaivinkoneen ensimmäisten kauhaisujen mukana pois ennen kuin koneen työt ehdittiin pysäyttää. Puiden päällä olleen likamaan poiston yhteydessä huomattiin, että paljastuneet puurakenteet olivat pääasiassa lautta ja niiden seassa oli tuohilevyjä. Lauta- ja tuohikerroksen alapuolella oli selvä likamaakerros. Lauta- ja tuohikerroksen korkeus vaihteli $z=4,90-5,11$ metrin välillä.

Kaivannossa läntisimmät puut jatkuivat kaivannon profiiliin, minkä takia kaivantoa laajennettiin etelään ja länteen päin. Tämän jälkeen poistettiin kaikkien paljastuneiden puiden päällä ollut likamaa. Rakennusjäännös oli noin 3,5 metriä pitkä ja 2,5 metriä leveä. Likamaan poiston jälkeen havaittiin myös, että lauta- ja tuohikerroksen alla oli selvä lattiarakenne, minkä takia kaivamista jatkettiin. Puu- ja likamaakerrosten alta paljastuivat rakennuksen lattialankut ja sivuilta tasaisiksi veistetyt perushirret (tasokartta rakennus 1, kartta).

Rakennusjäännöksen pohjoisreunan, Välikadun puoleinen veistetty hirsi osoittautui seinän alimmaksi seinähirreksi. Seinähirren yläpinnan korkeus oli $z=5,05$ metriä ja perushirren koillispuolelta yläpinta $z=4,92$ metriä. Rakennuksen pituus oli 3,6 metriä ja leveys 2,6 metriä. Julkisivusta oli säilynyt vain perushirsi, jonka yläpinnan korkeus oli $z=5,01$ metriä. Hirsien leveys oli noin 15 senttiä ja korkeus vaihteli 15-30 senttiin. Rakennuksen säilyneestä luoteisnurkasta selvisi, että rakennus oli pystytetty lohensalvos -tekniikalla. Rakennuksen oviaukko, siis julkisivu, oli tontin keskelle eli pihalle päin.

Lattiahirret oli veistetty nelikulmaisiksi lankuiksi, joiden päälle oli aseteltu tuohilevyjä. Tuohipäällystettyä oli säilynyt lounaiskulmassa. Lattiahirsien korkeus vaihteli $z=4,76-4,85$ metrin välillä. Rakennuksen keskellä oli lattiapuiden päällä poikittain noin 18 senttiä leveä lauta. Rakennuksen Rauhankadun puoleisessa päässä oli myös lattiahirsien päällä samanlainen lauta. Laudassa tai lattiahirsissä ei havaittu nauvoja lautojen kohdalla, joten on epäselvää olivatko laudat lyöty hirsiiin kiinni vai ei. Lattiahirsien alla oli lattian molemmissa päissä pyöreät niskahirret (profiilipiirros, kartta 7). Lattiahirsiin oli veistetty niskojen kohdalle puolipyöreät lovet hirsien paikallaan pysymiseksi ja rakenteen lujittamiseksi. Lattiahirsien

päällä, rakennuksen sisällä, oli viisi halkaisijaltaan 0,25-0,4 metristä kiveä, jotka kaikki olivat Välikadun puoleisen seinähirren vieressä.

Rakennuksen julkisivun perushirren keskellä oli 90 senttiä pitkä ja kahdeksan senttiä syvä oviaukon lovi, mihin oli upotettu erillinen kynnyspuu (rakennepiirros, kartta 8). Kynnyspuun alapuolella, oviaukkokolossa, oli reiät puutappeja varten. Kynnyskolon sisäpuolella oli vielä viisi senttiä leveä ja syvä lovi. Hirressä oli oviaukon molemmin puolin oli halkaisijaltaan viisi senttiset puutapit, vaarnat, seinähirsien kiinnitystä varten. Kynnyspuun Välikadun puoleiseen päähän oli työnnetty pystyyn rautainen esine. Konservoinnissa esine paljastui mahdolliseksi rautaharkoksi tai esineen aihiksi. Julkisivun perushirsi oli noin 28 senttiä korkea ja 15 senttiä leveä. Pitkän seinän perushirsi oli saman kokoinen. Perushirsien alla ei ollut kivijalkaa tai nurkkakiviä ja rakennus oli rakennettu suoraan tasoitettun hiesukerroksen päälle.

Oven edessä oli 1,4 metriä pitkä, noin 0,42 metriä pitkä porraslauta, jonka päällä oli pyöreä, kvartsiittinen, halkaisijaltaan 0,3 metrinen porraskivilaatta (tasokartta, kartta 6, profiilipiirros, kartta 7, ja rakennepiirroset, kartta 8). Porraslaudan etukulmat oli veistetty vinoiksi ja laudan päiden leveys oli noin 0,15 metriä. Lauta oli neljä senttiä paksu. Laudan allapuolella, sen molemmissa päissä oli pyöreät ja veistämättömät niskapuut, jotka olivat noin yhden metrin mittaiset. Porraslaudan edessä ja niskapuiden välissä oli toinen kvartsiittinen, halkaisijaltaan 0,6 metrinen porraskivi. Välikadun puolella porrasrakennelmaa oli perushirrestä vinosti tontin keskelle lähtevä, noin yhden metrin mittainen, sivuilta tasaiseksi veistetty hirsi. Porraslauta, niskapuut, kivilaatat ja irrallinen hirsi muodostivat yhdessä mahdollisen porrasrakennelman. Porraslaudan eteläpäässä, Keskikadun puoleisessa osassa, ei kuitenkaan ollut samanlaista hirttä kuin laudan pohjoispuolella. Porraslaudan niskapuut olivat pihan puoleisista päistään ylempänä kuin rakennuksen puoleiset päät, minkä takia koko porrasrakennelma oli laskeva oviaukkoa kohti. Porrasrakennelman edessä vajaan yhden metrin päässä oli moderni vesijohtokaivanto, mistä oli vesijohtoputki.

Osittain porraslaudan Keskikadun puolen kulman alla oli pyöreän, halkaisijaltaan noin 0,3 metrinen puu, joka ulottui vinosti perushirteen kiinni ja alaosaltaan hirsi työntyi hirren alle (tasokartta, kartta 6). Puu tulkittiin alustavasti perushirttä tukeneeksi puuksi, mikä osoittautui vääräksi päätelmäksi. Rakennuksen dokumentoinnin jälkeen koko rakennus purettiin osiin ja

pakattiin muoviin lukuun ottamatta kahta lattialankkua, jotka olivat erittäin pahoin maatuneet. Purkamisen yhteydessä perushirren alle ulottunut puu jätettiin paikalleen. Tämän jälkeen rakennuksen edustan kaivamista jatkettiin koneellisesti ohuissa kerroksissa, koska paikalla oli moderni kaivanto. Tällöin puu paljastui 2,7 metriä pitkäksi ja sen toinen pää ulottui rakennuksen luoteispuolelta löytyneen kaivon nurkkaan (tasokartta, kartta 9). Samalla havaittiin, että puu ei ollutkaan mikään perushirren tukipuu vaan puuputki. Se oli valmistettu lehtipuusta, todennäköisesti koivusta, halkaisemalla ja sen jälkeen sisäosa puusta oli koverrettu ontoksi. Molemmat puoliskot oli sitten asetettu päällekkäin ja peitetty tuohella. Putken rakennuksen puoleisen pään alaosa oli pitempi kuin yläosa ja alaosa työntyikin rakennuksen perushirren alapuolelta lattialankkujen alle noin 0,1-0,15 metrin verran. Putken ulkopinnan halkaisija oli 0,27 metriä ja sisäosan 0,14 metriä. Putken kaivon puoleisessa päässä oli katkaisun jälkiä, mikä viittaisi siihen että kaivo oli kaivettu myöhemmin kuin tutkittu rakennus ja siihen liittynyt putki oli valmistunut.

Rakennuksen julkisivun Keskikadun puoleisesta kulmasta etelään, Keskikadulle päin sijaitsi yksi yhden metrin mittainen hirsi. Hirren länsipään päällä oli halkaisijaltaan 0,2 metrisiä kiviä ja länsipää hirrestä katkesi moderniin vesi- ja viemärikaivantoon. Hirren tarkoitus tai merkitystä ei pystytty selvittämään.

3.2.2. Kaivo 1

Edellisen rakennuksen länsipuolella havaittiin konekaivannossa kolmen hirren muodostama seinärakennelma kohdassa 4996/991 (tasokartta, kartta 9, ja profiilikartta, kartta 10). Hirsien päältä ja niiden länsipuolelta poistettiin koneella noin metrin paksuinen maakerros. Paikan puhdistamista jatkettiin tämän jälkeen lapiolla. Ruudusta 4997/992, puuseinämän päältä, tuli esille noin 0,5 metrin mittaisia katkenneita lautoja, jotka olivat poikittain hirsien päällä. Puuseinämän hirsien tai lankkujen pituus oli kaksi metriä ja niiden leveys oli 0,18 metriä. Ruudussa 4996/991 näkyvillä olleiden lankkujen päissä oli lohenpyrstösalmosleikkaukset. Ruudun 4997/992 itäosassa oli toisia samanlaisia, modernin vesijohtokaivannon katkaisemia lankkuja, jotka olivat poikittain, 90° kulmassa aikaisemmin esille tullessiin puihin nähden. Rakennelma tulkittiin tässä vaiheessa mahdolliseksi puuseinäiseksi kellariksi.

Kaivamista jatkettiin ruuduissa 4996-4997/991-992, mistä yritimme löytää ”kellarin” lattiapinnan. Esille saatiin kuusi päällekkäistä lankkukerrosta, mutta likamaakerros jatkui vain alaspäin. Jouduimme keskeyttämään kaivamisen tämän jälkeen, kun ruudussa 4997/993 puuseinämän katkaisseesta vesi- ja viemärikaivannosta tuli esille betoninen viemäriputki, josta alkoi tulvia vettä kaivauskuoppaan täyttäen sen kokonaan.

Seuraavaksi siirryimme kaivinkoneen käyttöön ja avasimme ruuduista 4996-4997/991 puuseinämän luoteispuolelta aluetta aina vain syvemmälle. Koneella päästiin noin kolmen ja puolen metrin syvyyteen mitattuna ylimpien lankkujen tasosta, mutta salvosrakenne jatkui vain alaspäin ja emme saaneet pohjaa näkyville. Noin kahden ja puolen metrin syvyydestä tuli vastaan karkeaa moreenia, jossa kivien koko oli 0,3-0,7 metriä. Kaivaminen jouduttiin lopettamaan kolmen ja puolen metrin syvyydessä, kun kaivinkoneen kauhan varsi ei enää ylettynyt syvemmälle. Tämä johtui siitä syystä, että kone sijaitsi yli yhden metrin ylempänä kuin kaivon ylätaso.

Rakennelma paljastui tässä vaiheessa varmuudella kaivoksi, jonka sivut oli tehty puolikkaiksi halkaistuista lankuista. Puiden halkaistut pinnat olivat kaivon sisäpuolelle ja pyöreät ulkopuolelle päin. Kaivon pohjoiskulmaa peitti jo aikaisemmin mainitut neljä katkennutta lautaa, mahdolliset jäännökset kaivoa peittäneestä lautakannesta. Laudat olivat 0,2 metriä leveitä ja puolitoista senttiä paksut. Lautojen toisella, alapuolella, oli reunoissa 1,5 senttiä leveät ja 0,3 senttiä syvät puolipyöreät urat.

Kaivo oli neliskulmainen ja sen sivut olivat ympäröivien katujen suuntaiset. Sivut olivat kaksi metriä pitkät. Kaivon lankut oli liitetty toisiinsa lohenpyrstösalvoksin (profiilikartta, kartta 11). Kaivon sisäosaa emme voineet tutkia ajan puutteen vuoksi. Maansiirtotöiden töiden yhteydessä kaivinkoneella purettiin kaivon ylin osa noin kahden ja puolen metrin matkalta. Purkamisen yhteydessä havaittiin, että kaivo oli täytetty kivillä ja likamaalla.

3.2.3. Rakennus 2

Rakennus kaksi tuli esille Keskikadun varresta (tasokartta, kartta 12). Konekaivuun yhteydessä paljastui kadun varren profiilista noin kaksi metriä pitkä, pyöreä hirsi, joka työntyi miltei 90° kulmassa katuun nähden tontin keskiosaa kohti. Hirrestä noin kolme metriä

luoteeseen oli toinen, saman suuntainen pyöreä hirsi, joka oli liitetty salvoksella kadun suuntaiseen noin 1,8 metriä pitkään hirteen. Tämä salvorakennelma muodosti selvän hirsikehikon, joka tulkittiin aluksi mahdolliseksi kellarirakennelmaksi. Tämä siitä syystä, että kadun varren profiilissa havaittiin hirsikehikon yläpuolisessa kerrostumassa lautalattiakerros.

Tilan ahtauden vuoksi yksinkertaistimme ja muutimme kaivauskoordinaatistoa rakennelman kohdalla niin, että x-akseli oli Keskikadun ja y-akseli Rauhankadun suuntainen. Koordinaattipiste 4985/985 muutettiin koordinaatiksi 100/200. Koordinaatiston muutoksen jälkeen x-akseli kulki miltei suoraan rakennelman poikki, mikä helpotti dokumentaation tekemistä.

Ensimmäisessä kaivauskerroksessa alue puhdistettiin profiilista tippuneesta sekoittuneesta maasta. Tällöin havaittiin, että jäännöksen kaakkois- ja luoteispuoliset maakerrokset olivat puhdasta hiesua, kun taas kellarin sisäosaksi tulkitulla alueella oli tiilimurskan ja laastin sekaista likamaata. Likamaan päällä oli jonkin verran jäljellä profiilissa havaitusta lautalattiasta. Rakennelman sisäpuolella, etenkin sen kaakkois- ja lounaisosissa oli noin kolmekymmentä puupaalua likamaassa pystyssä. Sisäosan paalujen lisäksi pari paalua oli kaakkoisimman pitkä hirren itäsvallalla puhtaassa hiesussa.

Toisessa ja kolmannessa kaivauskerroksessa kaivamista jatkettiin rakennuksen sisäosissa lapioin ja lastoin kun taas salvoksellisen hirsikehikon pohjoispuolelta poistettiin noin 0,5 metrin paksuudelta maata koneellisesti. Kaakkoisimman hirren kohdalta tuli esiin noin 0,5 metriä syvemältä saman suuntainen, mutta 0,5 metriä pitempi hirsi. Hirsikehikon pohjoiskulmasta noin 0,6 metriä pohjoiseen paljastui neliskulmainen kaivo, jonka sivut olivat 0,75-0,9 metriä pitkät (tasokartta, kartta 13).

Rakennelman sisäpuolella tiilten ja laastin sekainen likamaa keskittyi hirsikehikon läntisimpään osaan, missä oli 13 puupaalua pystyssä. Paaluja oli myös aivan kehikon kaakkoiskulmassa, missä niitä oli 23 kappaletta. Toisen kerroksen kaivamisen yhteydessä lyhyimmät paalut lähtivät pois, jolloin niiden havaittiin olevan pääosiltaan 0,2-0,4 metriä pitkiä, mutta osa oli 0,6 metriä pitkiä (dokumentaatiopiirros, kartta 14). Paalujen päät oli teroitettu veistämällä kulmikkaiksi tai talttamaisiksi.

Toisen ja kolmannen kaivauskerroksen aikana paljastui, että hirret ja hirsikehikko kuuluivat yhteen ja samaan pyöröhirsistä rakennettuun salvorakennukseen. Rakennuksen

oviaukko sijaitsi kaakkoisimman hirren ja Keskikadun suuntaisten hirsien välissä. Keskikadun suuntaisten hirsien päissä olivat ovenpielipuiden kolot. Näissä seinähirsissä, noin kymmenen senttiä hirsienpäistä, oli lovetukset salvosrakenteelle. Koloissa oli noin 0,25 metriä pitkät hirren pätkät: seinähirret ja lyhyet hirren pätkät muodostivat salvosrakenteen rakennuksen edestä katsottuna oven oikealle puolelle. Kaakkoisseinän hirsien tontin pihan puoleiset päät olivat katkenneet konekaivuun yhteydessä. Alimpaan seinähirteen salvoksella liittyvä, noin 0,3 metriä pitkä hirrenpätkä, oli vielä tallella ja siinä oli ovenpielipuun lovi. Seinähirsien välissä ei havaittu minkäänlaisia puutappikiinnityksiä. Rakennuksen itäosassa oviaukon kohdalla tiilien ja laastin sekainen likamaa muuttui lähinnä tummaksi likamaaksi.

Viimeinen kerros kaivettiin kokonaan lapioilla ajan puutteen vuoksi. Kehikon täyttemaasta löytyi rautanauvoja, lasia, liitupiipun kappaleita ja yksi yhden äyrin kuparikolikko vuodelta 1719. Rakennuksen sisältä löytyi mahdollisesta lattiatasosta, kolme Keskikatuun nähden poikittain olevaa hirttä, jotka saattoivat olla lattiarakenteeseen liittyviä niskapuita (tasokartta, kartta 15). On kuitenkin todennäköistä, että rakennuksessa on ollut maalattia, koska minkäänlaisia lattiapuita ei löydetty. Lattiataso on mahdollisesti ollut noin $z=4,20$ metrin korkeudella.

Rakennuksen julkisivu oli pihalle päin ja julkisivun pituus oli kolme metriä (profiilikartta, kartta 16). Rakennuksen muita mittoja ei saatu selville, koska osa rakennusta jäi Keskikadun puoleisen kaivannon profiiliin. Julkisivun seinässä oli neljä hirsikertaa päällekkäin. Perushirsi ja alin seinähirsi olivat koko rakennuksen pituiset, kun sitä vastoin kaksi ylempää seinähirttä päättyivät oviaukkoon. Rakennuksen perushirret olivat 0,2 metriä paksut ja niiden alapinnat olivat noin $z=4,10$ metriä korkealla. Ovi sijaitsi rakennuksen koillisnurkassa. Oviaukon leveys oli noin 0,9 metriä. Toiseksi alimpaan seinähirteen oli oven kohdalle veistetty tasainen, kolmesta kuuteen senttiä syvä kolo, joka muodosti rakennuksen ulko-oven kynnyksen. Kynnykseen oli veistetty kaksi V-kirjaimen muotoista ja poikittaista uraa. Kynnyspuun itäreunassa oli kahden puutapin jäännökset. Oviaukon itäreunassa oli 0,3 metriä pitkä, toisesta päästään nurkkasalvokseen kuulunut hirren pätkä, jossa oli oven puoleisessa päässä ura ovenpielen kiinnittämiseksi. Toiseksi alimmassa hirressä oli oven oikealla puolella, noin 20 senttiä oviaukosta, 15 senttiä leveä ja viisi senttiä syvä kolo hirren julkisivun puolella.

Rakennuksen itä- ja länsiseinissä oli viisi hirsikertaa pystyssä. Nurkat oli tehty sulallisin lohenpyrstösälvöksiin. Itäseinän toiseksi alin hirsi oli 0,65 metriä pitempi kuin perushirsi tai seinähirret (profiilipiirros, kartta 17, ja tasokartta, kartta 15). Pisin hirsi ulottui oven edessä, noin 0,7 metrin päässä, olleeseen lautaan. Lauta oli 1,3 metriä pitkä ja 0,4 metriä leveä ja se oli asetettu kivien päälle. Laudan yläpinnan korkeus oli $z = 4,43-4,50$ metriä. Oviaukon ja laudan välissä oli kiveys, jossa kivet olivat pyöreähköjä luonnon kiviä ja niiden halkaisija oli 0,2-0,3 metriä. Itäseinän pisin hirsi ja lauta muodostivat toiselta puoleltaan avoimen porrasarkun. On mahdollista, että oviaukon oikealla puolella seinähirressä olleessa kolossa on ollut myös hirsi niin, että oven edessä on ollut umpinainen porrasarkkurakennelma.

Rakennuksen seinähirret olivat pyöreitä ja ne olivat halkaisijaltaan 0,12-0,2 metrisiä. Rakennuksessa ei havaittu peruskiveystä tai nurkkakiviä ja perushirret oli asetettu suoraan maanpinnalle.

Julkisivun länsiosassa perushirren alla oli seinään nähden poikittain pyöreä hirsi (tasokartta, kartta 15). Hirsi paljastettiin kokonaan ja se liittyi rakennuksen edessä olleeseen kaivoon. Puu oli samanlaisen puinen viemäriputki kuin millainen oli ollut rakennuksessa yksi. Putken pää oli julkisivun perushirren alla ja toinen pää oli kaivossa (profiilikartta, kartta 18). Putki oli noin 0,9 metriä pitkä. Se oli valmistettu myös halkaistusta ja ontoksi koverretusta tukista. Putken ulkopinnan halkaisija oli 18 senttiä ja sisäosan 13 senttiä. Erona rakennus yhdestä löytyneeseen viemäriputkeen oli vain se, että rakennus kahden viemäriputkea ei oltu päällysetty tuohella.

Kaivo oli rakennettu noin 18 senttiä leveistä halkaistuista puista. Puiden halkaistu pinta oli kaivon sisällä samoin kuin aiemmin tutkitussa suuremmassa kaivossa. Nurkka rakenteena oli lohenpyrstösälvos. Kaivoa tyhjennettiin lapiolla ja sen sisältä löytyi pääasiassa kuonaa, kengän kappaleita ja pahoin maatuneita puuesineitä. Kaivoa ei ehditty kaivaa pohjaan saakka, joten sen syvyyttä ei tiedetä.

3.2.4. Lattiataso Keski- ja Rauhakatujen kulmauksessa

Keski- ja Rauhankatujen kulmauksesta tuli konekaivuun yhteydessä palokerros, jonka alapuolella oli puulattiataso (tasokartta, kartta 19). Lattia oli säilynyt vain osittain, koska

alueen halki oli tehty moderneja kaivantoja, jotka näkyivät kesällä tehdyn koejoja kahden profiilissa. Kaivausalue oli eteläosastaan yhden metrin levyinen ja se rajoittui koordinaatteihin 4984-4986/996-997. Pohjoisosastaan, 4986-4988/996-998, tutkimusalue on kaksi metriä leveä.

Puhdistetun alueen pohjoisosassa ruuduissa 4986-4987/996-997 oli noin 0,5 metriä pitkä ja 1,8 metriä leveä vyöhyke maatuneita, noin 0,3 metriä leveitä lautoja, jotka olivat Rauhakadun suuntaiset. Ruudussa 4987/996 oli lautojen pohjoispäässä poikittain lankun tai hirren jäänteet. Puiden korkeus vaihteli välillä $z=5,15-5,28$ metriä. Ruuduissa 4984-4985/996 oli lautakerros, jonka puut olivat pahoin maatuneet. Laudat olivat todennäköisesti samansuuntaiset kuin ruuduissa 4986-4987/996-997 olleet puut. Eteläosan puukerroksen korkeus vaihteli välillä 5,19-5,30 metriä. Ruudussa 4984/996 oli lautoihin nähden poikittain noin 0,4 metriä leveä hirsi, jonka korkeus oli 5,37 metriä.

Alueelta dokumentoitiin vain tämä taso, koska jouduimme keskittymään Keskikadun varressa olleen rakennuksen esille kaivamiseen ja dokumentointiin.

3.2.5. Hirsi tontin kaakkoisosassa

Tontin kaakkoisosasta paljastui konekaivuun yhteydessä yksinäinen hirsi, joka sijaitsi ruuduissa 994-995/4988 (tasokartta, kartta 20). Hirsi oli Rauhankadun suuntainen ja sen pituus oli noin 1,1 metriä. Hirren sivut oli veistetty tasaisiksi ja se makasi leveällä kyljellään. Hirren vierestä ruudusta 995/4987 saatiin löytönä talteen yksi karhukeihään kärkiosa.

Ruudusta 994/4987 tuli jonkin verran kuonaa. Laboratoriossa kuonan puhdistuksen yhteydessä havaittiin siinä olevan kuparipisaroita. Näin ollen on mahdollista että kuonalöytö liittyisi 1700-luvun loppupuoliskolla tontilla harjoitettuun kupariseipän toimintaan.

ALUSTAVAT JOHTOPÄÄTÖKSET

Koejoja yhdestä Keskikadun varresta paljastui betonisen rakennuksen perustan osa, joka ajoittune joko 1800- tai 1900-luvulle. Perustan Rauhankadun puoleisessa päässä olleesta syvemmästä kuopassa oli vanhempi, rakennuksen peruskiveys. Kivien tai lohkareiden

halkaisija oli yli 0,5 metriä. Muita kiinteitä rakennelmia ei havaittu kesällä tehtyissä koeoja yhdessä.

Koeojan kahdessa kulttuurikerrokset ulottuivat syvimmälle ojan Keskikadun puoleisessa päässä, jossa tiilimurskakerros ulottui yli 1,5 metrin syvyyteen ja murskakerroksen alla oli lisäksi puukerroksia yli yhden metrin syvyydessä. Nämä alimmat puurakenteet olivat hyvin säilyneet ja niitä oli säilynyt myös muualla koeojassa. Rakennelmia olivat tuhonneet nykyaikaiset kaivannot, joita oli ainakin kolme tutkimusalueen Keskikadun puoleisessa päässä. Nämä kaivannot halkaisivat esimerkiksi syksyn kaivauksissa esille saadun lattiakerroksen. Syksyllä ei ajan puutteen takia pystytty tutkimaan syvemmällä olleita lattiakerroksia.

Koeoja kahden keskivaiheilla sijainneet kolme hirttä muodostivat laajemman kokonaisuuden, joka katkesi myös nykyaikaiseenkaivantoon Välikadun puolella. Hirsien välistä saatiin talteen kuonaan ja onkin mahdollista, että syksyn kaivauksissa paljastunut yksittäinen hirsi ja kuonalöytö liittyisi näiden hirsien kanssa yhteen.

Koeoja kahden Välikadun puoleisesta päästä paljastui lattiakerros, joka ajoittune joko 1700- tai 1800-luvulle.

Syksyn pelastuskaivauksissa saatiin tontin Rauhankadun varren Välikadun puoleisesta päästä esille hyvin säilyneen rakennuksen pohja. Rakennus oli 3,6 metriä pitkä ja 2,6 metriä leveä. Seinät oli tehty sivuilta tasaisiksi veistetyistä hirsistä ja nurkista ne oli liitetty toisiinsa lohenvyrstösalkuvoksin. Mahdolliset kattorakenteet olivat rakennusjäännöksen päällä ja niiden seassa havaittiin tuohilevyjä, joiden perusteella voidaan alustavasti olettaa, että kattorakenteessa oli käytetty tuohta.

Rakennuksen julkisivu oli tontin keskelle eli pihalle päin. Oviaukon leveys oli 0,9 metriä ja perushirteen oli kiinnitetty erillinen kynnyspuu oviaukkoon. Oviaukon molemmin puolin oli puiset tapit, vaarnat, joiden avulla seinähirret oli kiinnitetty toisiinsa oven molemmin puolin. Oven edessä oli kahden niskapuun päällä kynnyslauta, jonka päällä ja edessä oli kvartsiittilaatat.

Rakennuksen lattiapuina olivat lankut ja niitä peitti eräin kohdin tuohilevyt: lattia on siis ollut, ainakin osittain, tuohilevyillä päällystetty. Lankkulattian alla oli kaksi pyöreää

niskapuuta, jotka olivat pitäneet lattialankut erillään maasta. Oviaukon eteläpuolelta työntyi perushirren alitse lattian alle puinen viemäriputki. Putken halkaisija oli 0,25 metriä ja sen pituus oli 2,8 metriä. Putki ulottui pihan keskellä olevan kaivon nurkkaan.

Kaivo oli rakennettu viemäriputkea ja edellistä rakennusta myöhemmin, koska putken kaivon puoleinen pää oli rikottu nähtävästi juuri kaivonkaivamisen yhteydessä. Kaivon sivut olivat kaksi metriä pitkät ja ne oli tehty haljispuolikkaista. Kaivon nurkkarakenteena oli myös lohenvyrstösälvos. Kaivo oli täytetty likamaalla ja kivillä ja sen syvyyttä ei saatu selville, mutta se on ollut ainakin neljä metriä syvä.

Keskikadun varressa sijaitsi toinen, vielä paremmin säilynyt rakennus kuin mikä oli Rauhankadun varressa. Rakennuksesta pystyttiin dokumentoimaan vain julkisivu, koska takaosa siitä jäi Keskikadun varren profiiliin. Julkisivun pituus oli kolme metriä ja 0,9 metriä leveä oviaukko sijaitsi Rauhankadun puoleisessa kulmassa. Seinissä oli käytetty pyöreitä hirssiä, jotka oli liitetty toisiinsa sulallisin lohenvyrstösälvoksin. Rakennuksessa ei havaittu lattiapuita, mikä viittaisi vahvasti siihen, että siinä on ollut maalattia. Julkisivun Torikadun puoleisessa päässä oli perushirren alla myös viemäriputki, joka jatkui rakennuksen edessä sijainneeseen kaivoon.

Kaivon sivut olivat 0,8 metriä pitkät ja kaivo oli valmistettu haljispuolikkaista ja lohenvyrstösälvoksin. Sen syvyyttä ei ehditty saada selville, mutta se oli täytetty kuonalla, nahkakengillä, puuesineillä ja likamaalla.

Molemmat edellä esitetyt rakennukset ajoittuvat alustavan arvoin mukaan 1700-luvun ensimmäiselle puoliskolle.

Lopuksi voi todeta, että tontin kaivausten tulokset ylittivät kaikki odotukset, etenkin näin hyvin säilyneet rakennusten pohjat yllättivät täysin. Viereisen YIT:n tontin kaivauksissa selvisi jo alkukesästä, että ainakin 1600-luvun kaupungin eteläosan kulttuurikerrokset ovat paksuja, osittain yli kaksi metriä paksut. Ehkä on kuitenkin näiden paksujen kerrosten ansiota, että vanhimmat rakennelmat ovat säilyneet niinkin hyvin kuin ovat.

Oulussa 22. Syyskuuta 2000

Timo Ylimaanu

Maakuntamuseo

Torikatu

Välikatu

Kivikellari
1800-luvulta?

Keskikatu

Koejoja 2

Keskikatu 13 -
tontti

Kaiv. alue 2

Rakennus 1

Kellari

Rukoushuoneen
tontti

Koejoja 1

Rakennus 2

Kaiv. alue 1

Rauhankatu

Jääkärintie

N

0

50

metriä

TORNIO
Keskikatu

Timo Ylimaunu 1999

Yleiskartta
Rukoushuoneen ja
Keskikatu 13 -tontit

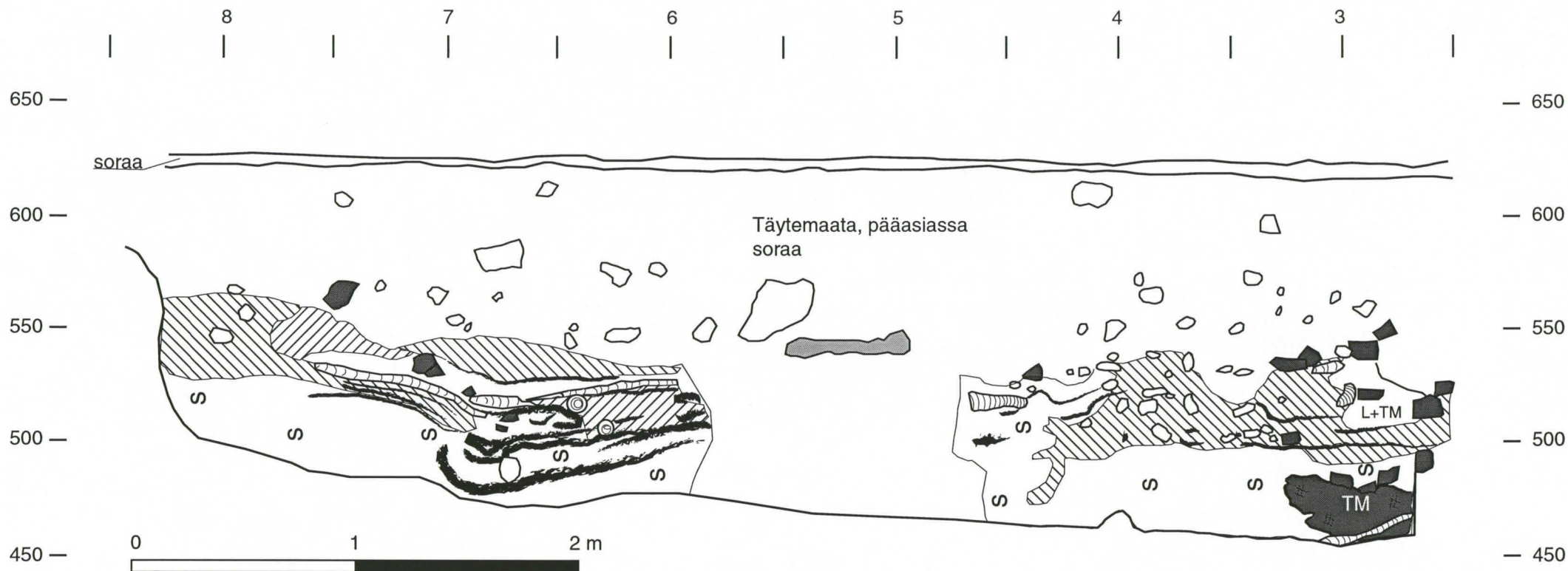
MITTAUSDOKUMENTOINTI

V.-P. Herva, E. Ojanlatava
T. Ylimaunu

TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO

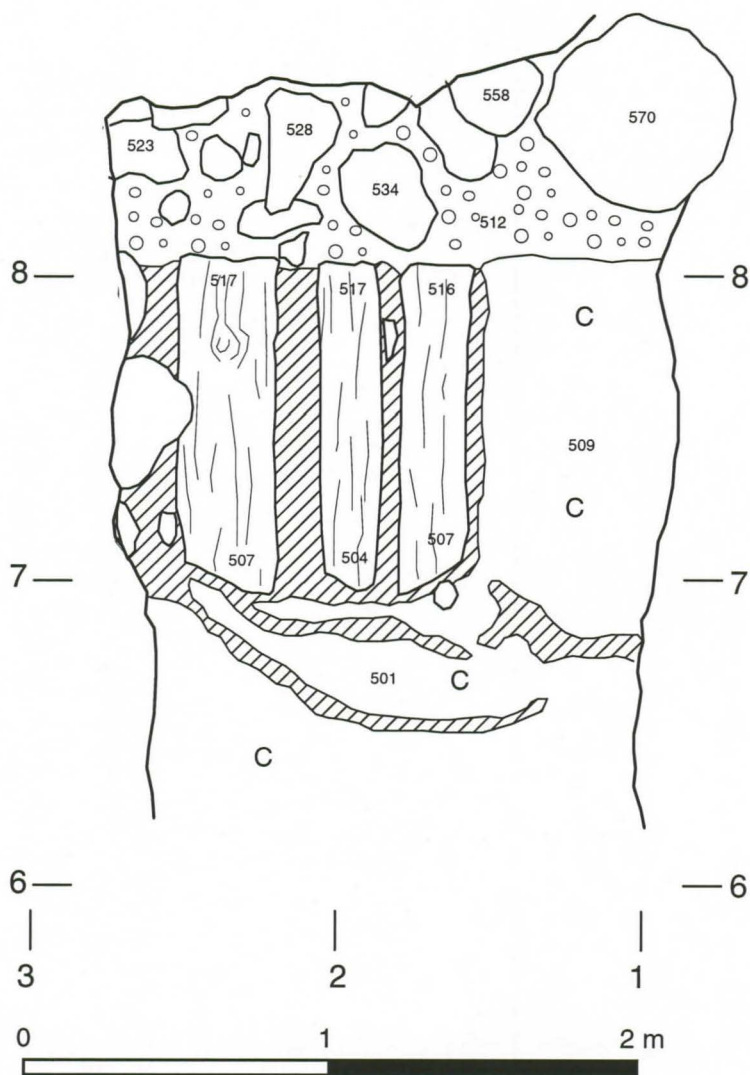
KESKIKATU 22
95400 TORNIO
P. 016-43211

Kartta 1

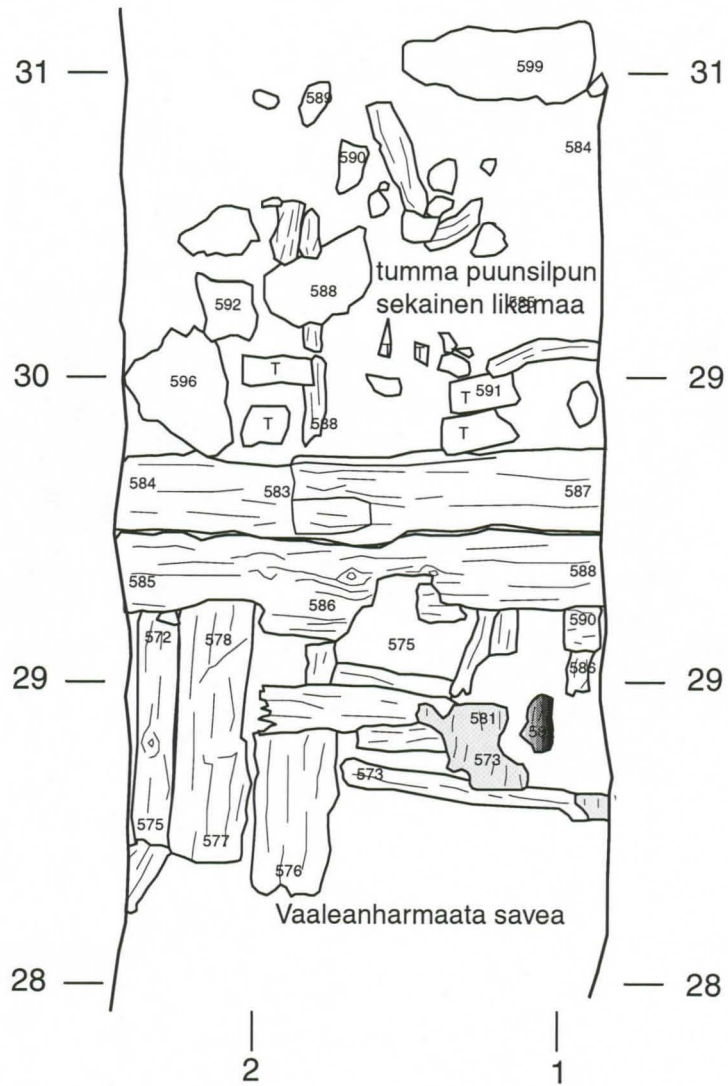
<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Profiilikartta Koeoja 2</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p> <p style="text-align: right; font-size: 1.2em;">Kartta 2</p>	

	puu		likamaa
	hiili		tumma likamaa
	savinen hiekka		tiilimurskaa
	tiilimurskaa		kivi
	laasti		tiili

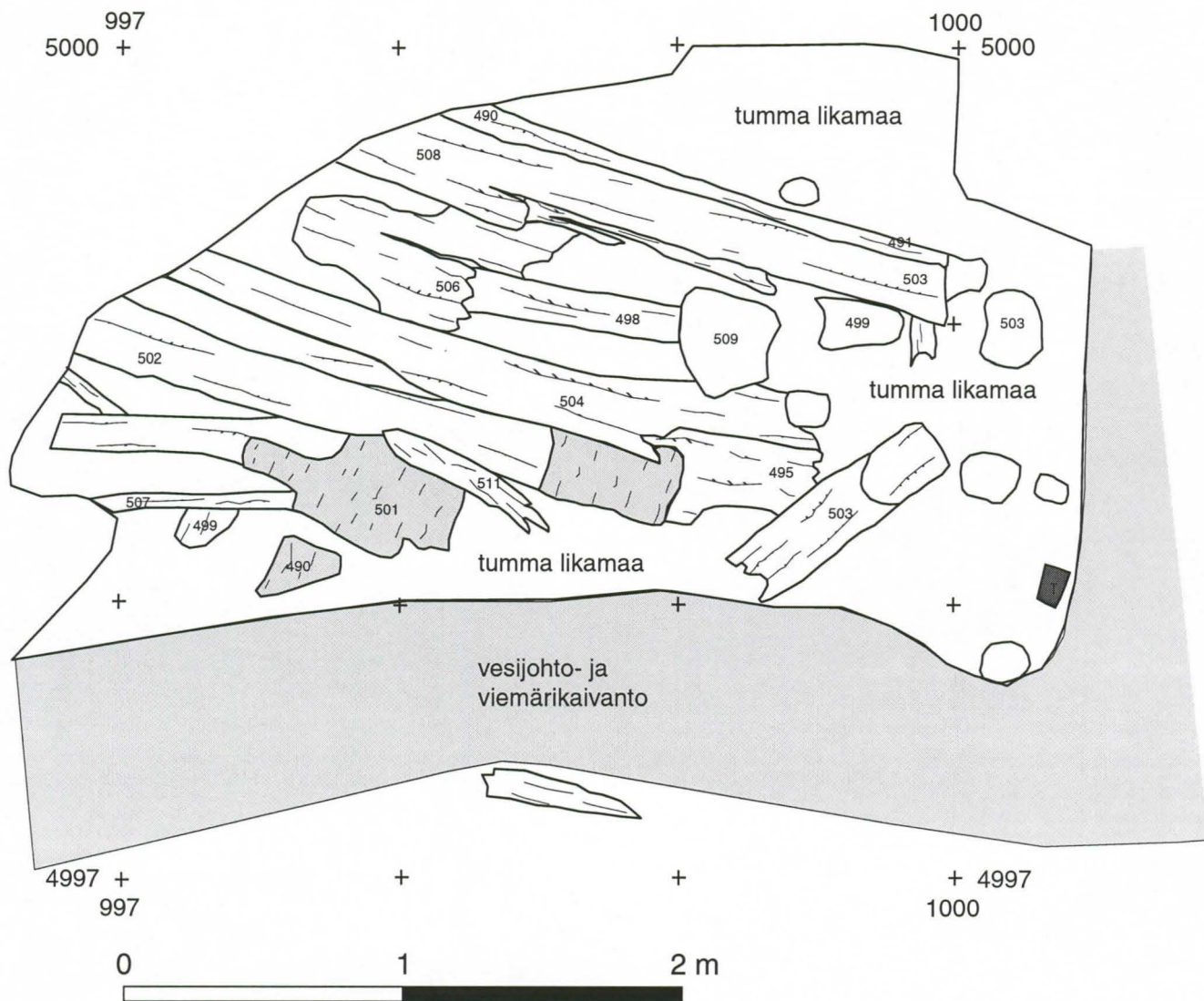
- puhdas savi
- sora
- ruskea, puunlastun sekainen likamaa
- puu
- kivi

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Koeoja 2, hirret</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 3</p>

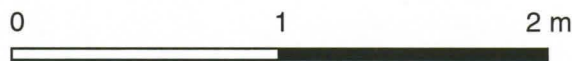
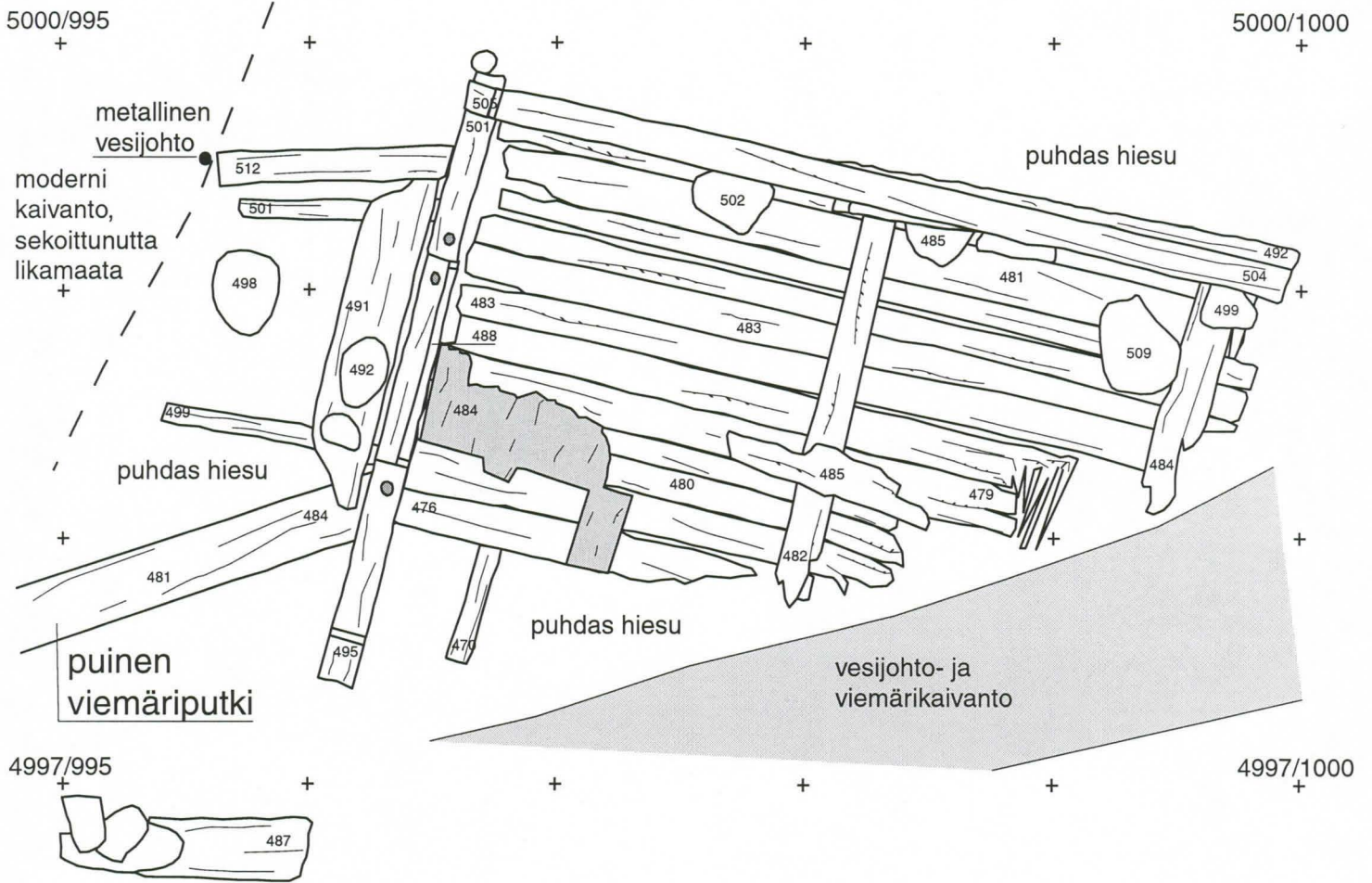
- tuhta
- kaarnaa
- puu
- kivi
- tiili

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Koejoja 2, hirret</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 4</p>

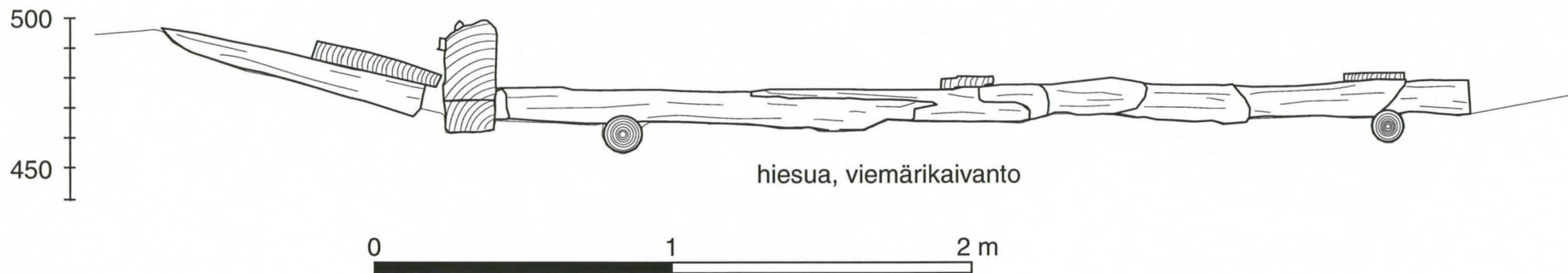

- tuohi
- kivi
- puu
- tiili

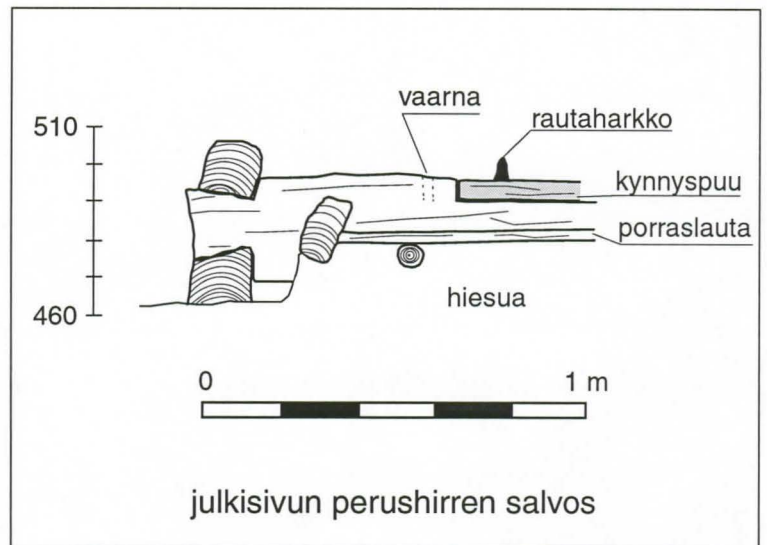
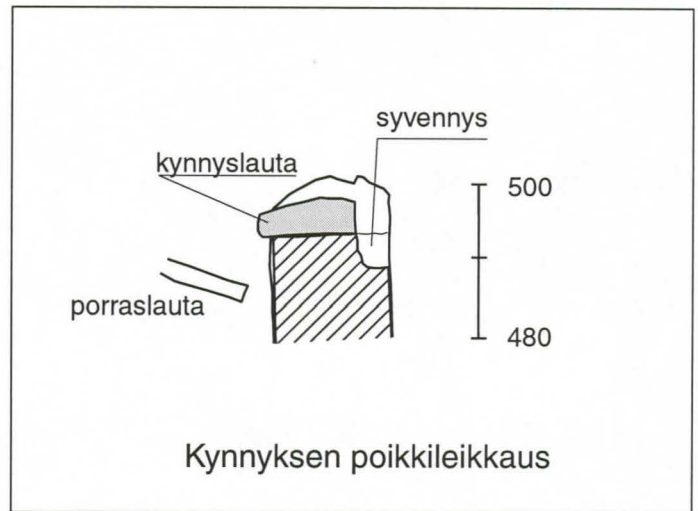
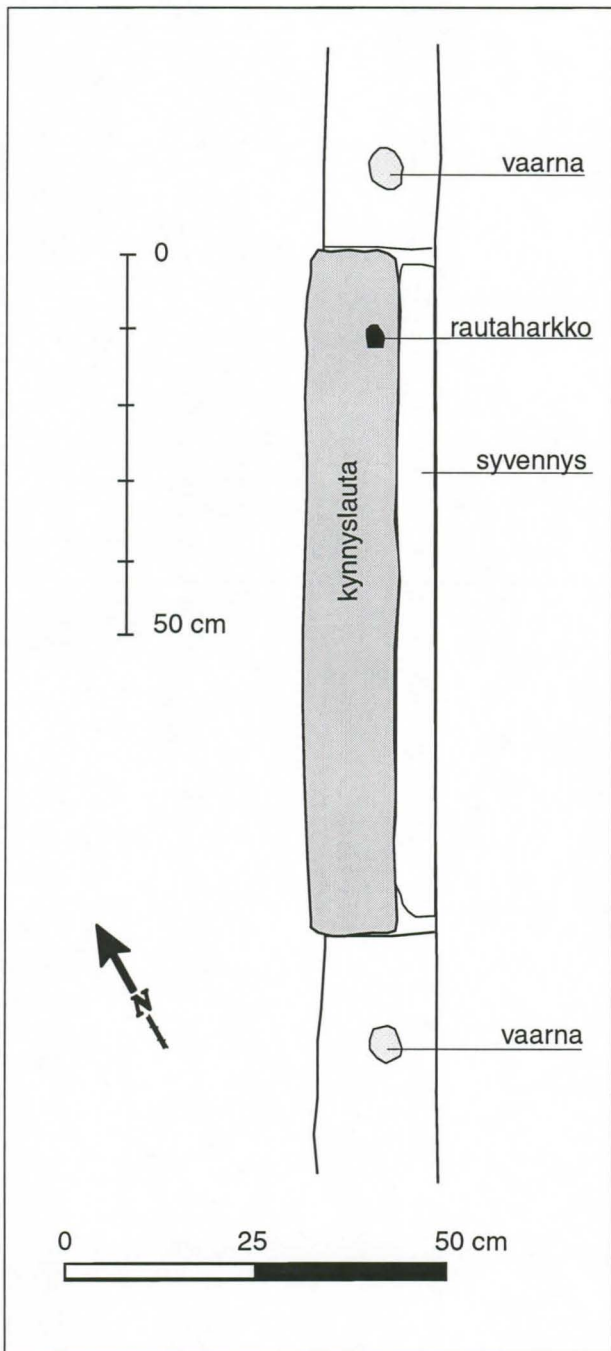
<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Rakennus 1, taso 1</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI V.-P. Herva T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 5</p>

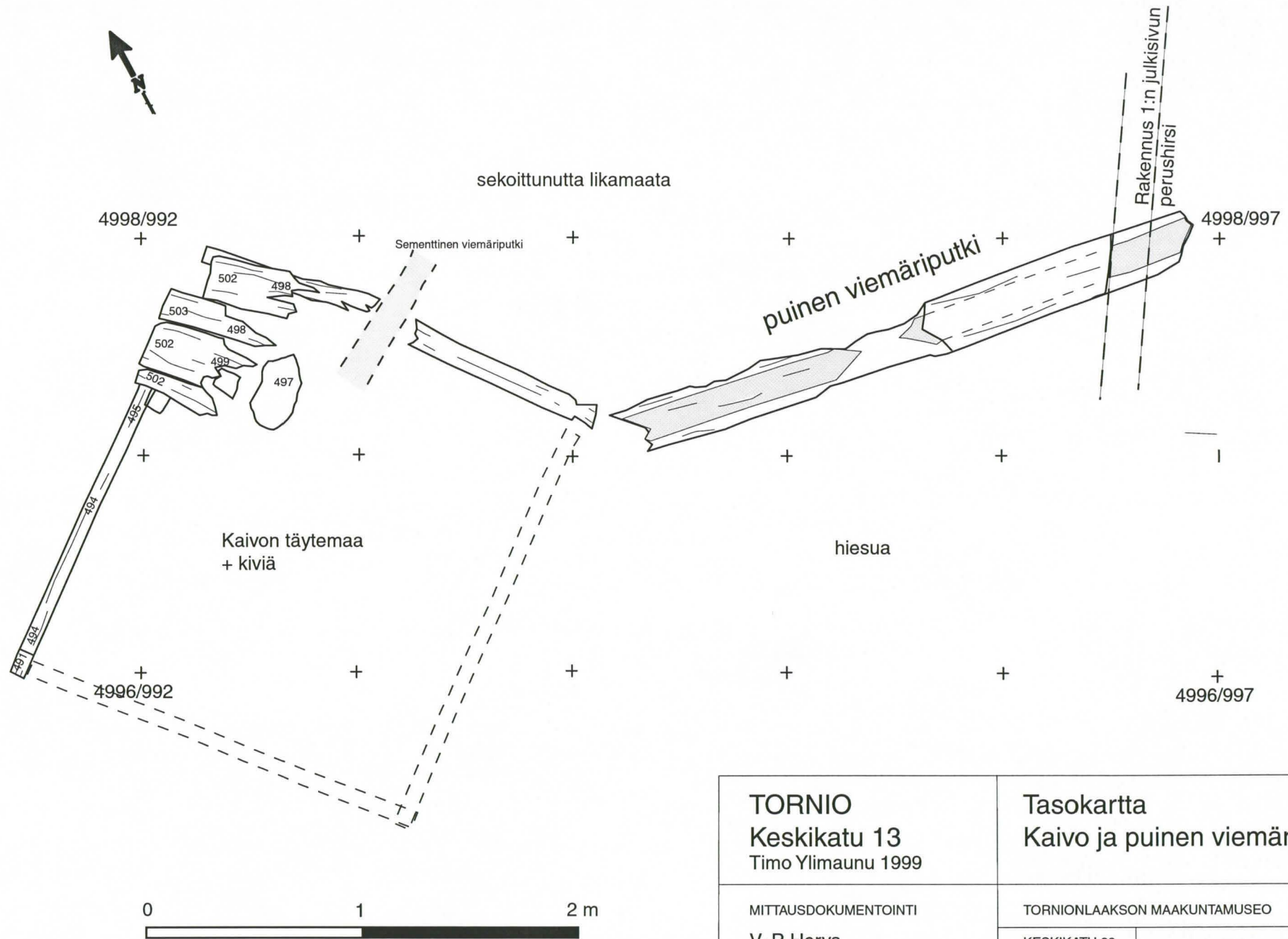
<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Rakennus 1, lattiataso</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI V.-P. Herva T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 6</p>

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Profiilipiirros Rakennus 1, länsiprofiili</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI R. Nurmi T.Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 7</p>

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Rakennepiirros Rakennus 1, kynnysrakenne</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI A. Hartta, V.-P. herva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 8</p>

TORNIO
Keskikatu 13
Timo Ylimaunu 1999

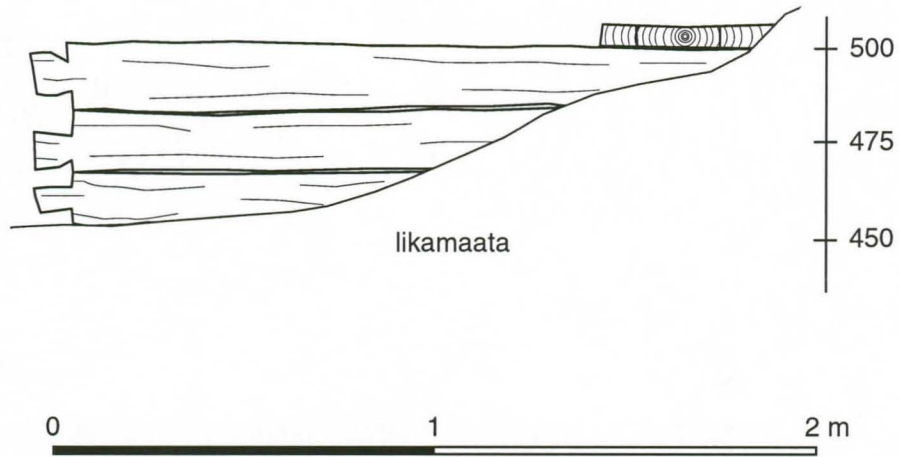
Tasokartta
Kaivo ja puinen viemäriputki

MITTAUSDOKUMENTOINTI
V.-P. Herva
T. Ylimaunu

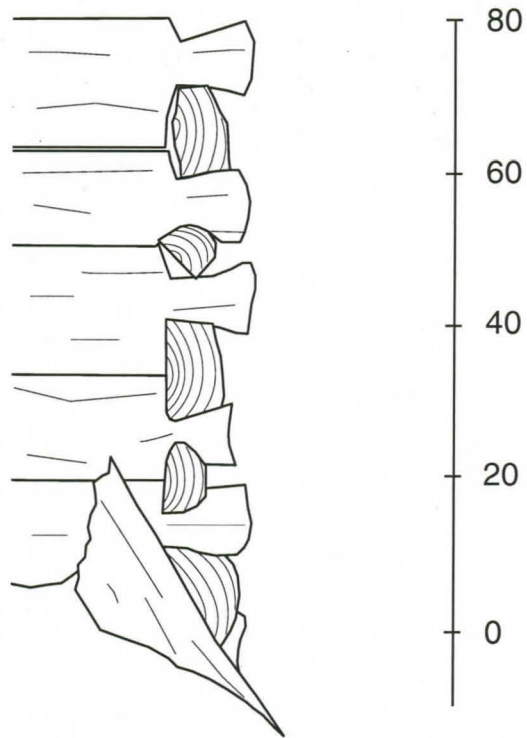
TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO

KESKIKATU 22
95400 TORNIO
P. 016-43211

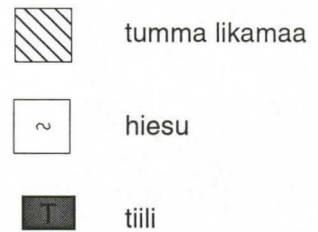
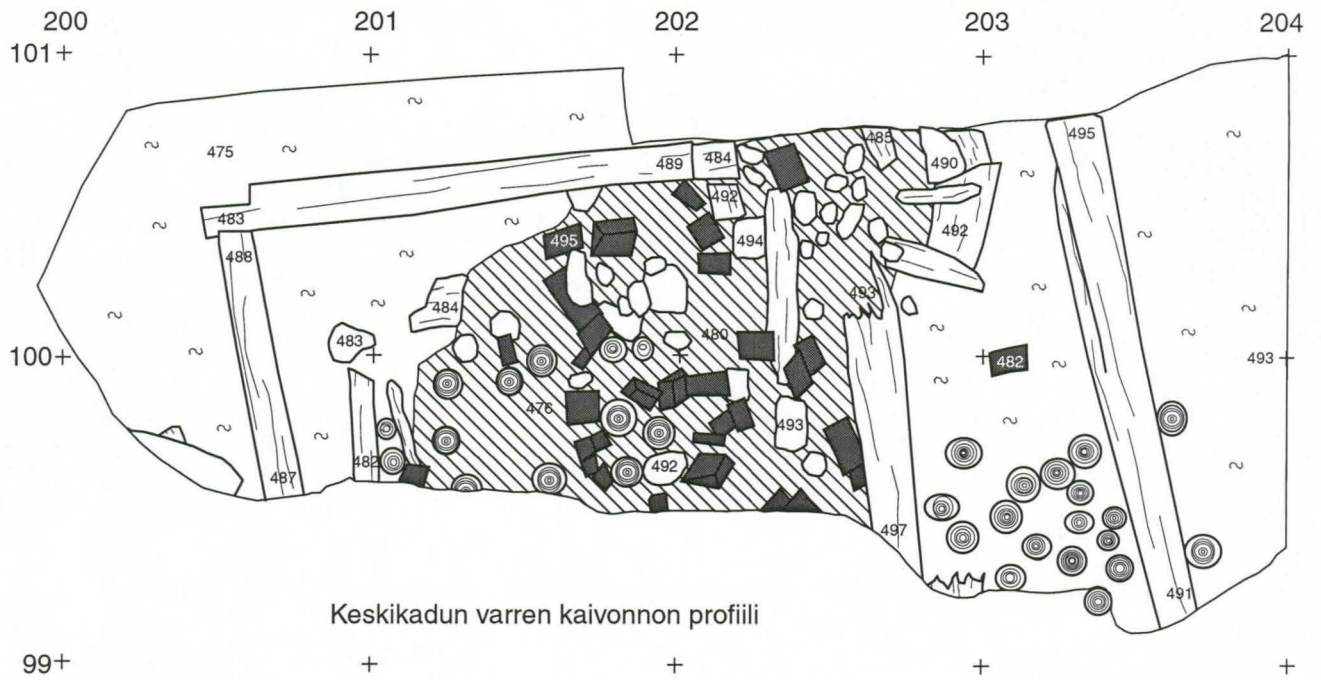
Kartta 9

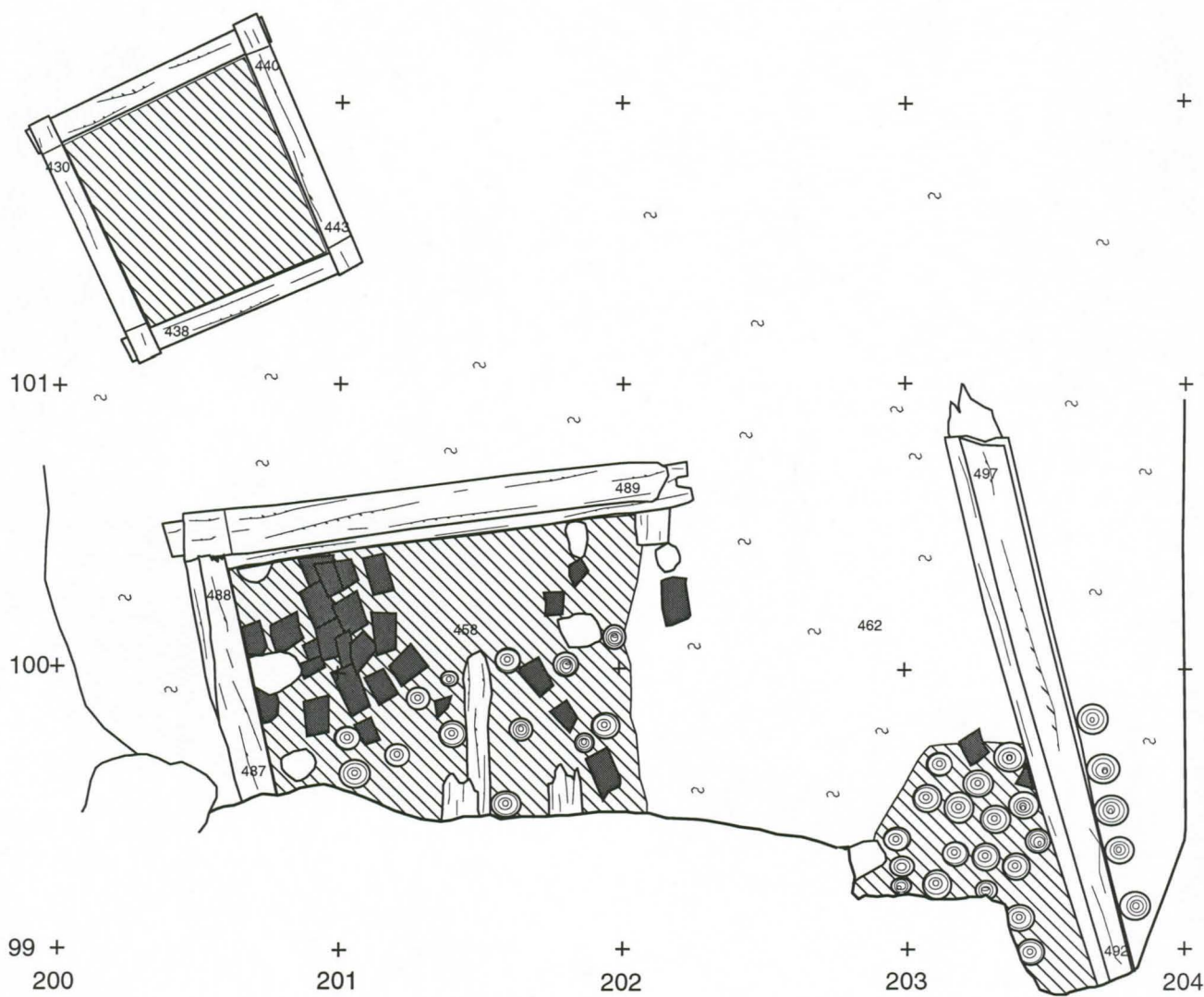
<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Profiilikartta Kaivo 1, sisäpuolen seinä</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI A. Hartta, V.-P. Herva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 10</p>

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Rakennepiirros Kaivo 1, pohjoisnurkan lohenpyrstösälvos</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI V.-P. Herva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 11</p>

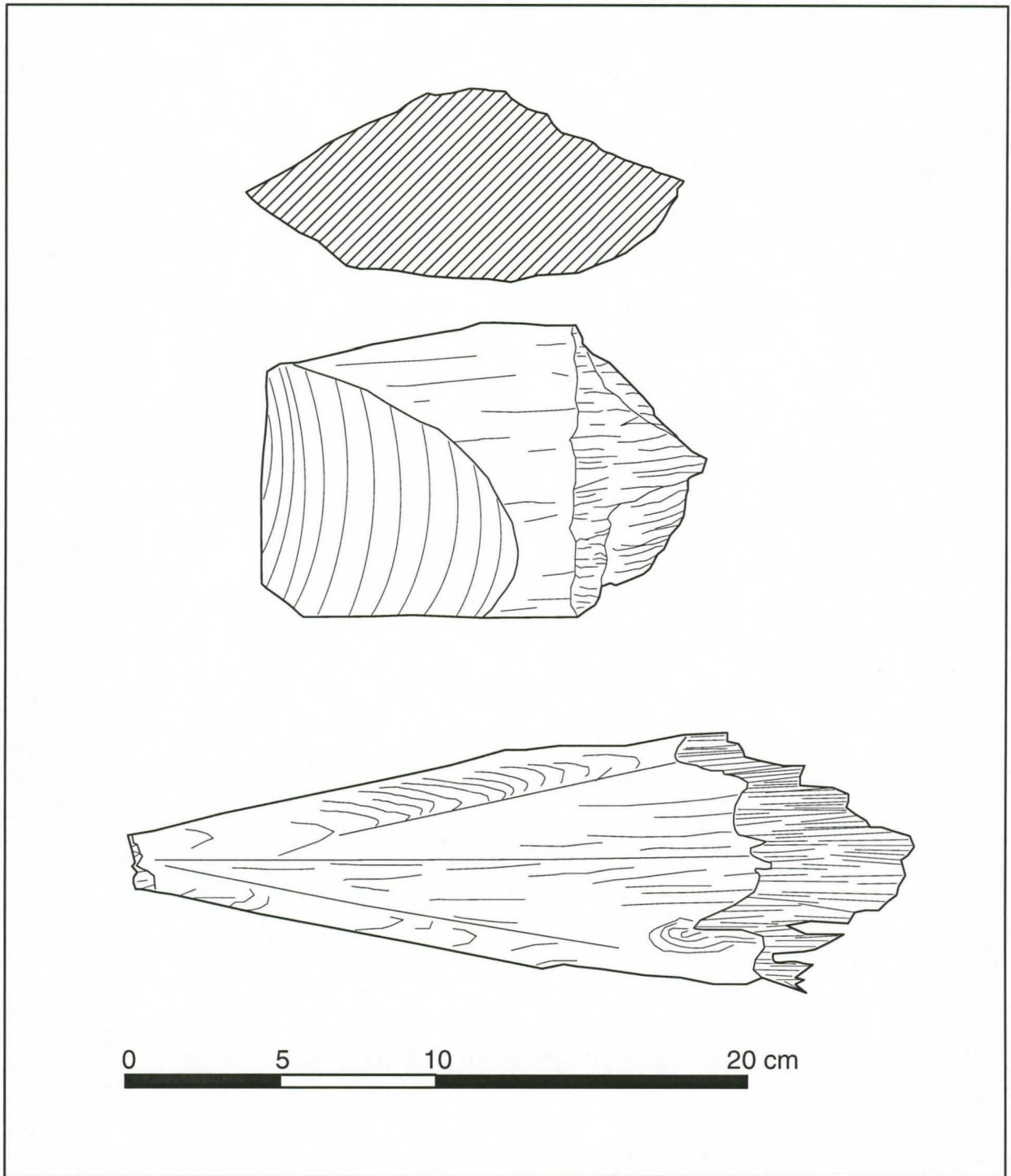

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Rakennus 2, taso 1</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI R. Nurmi, A.-M. Trandberg, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 12</p>

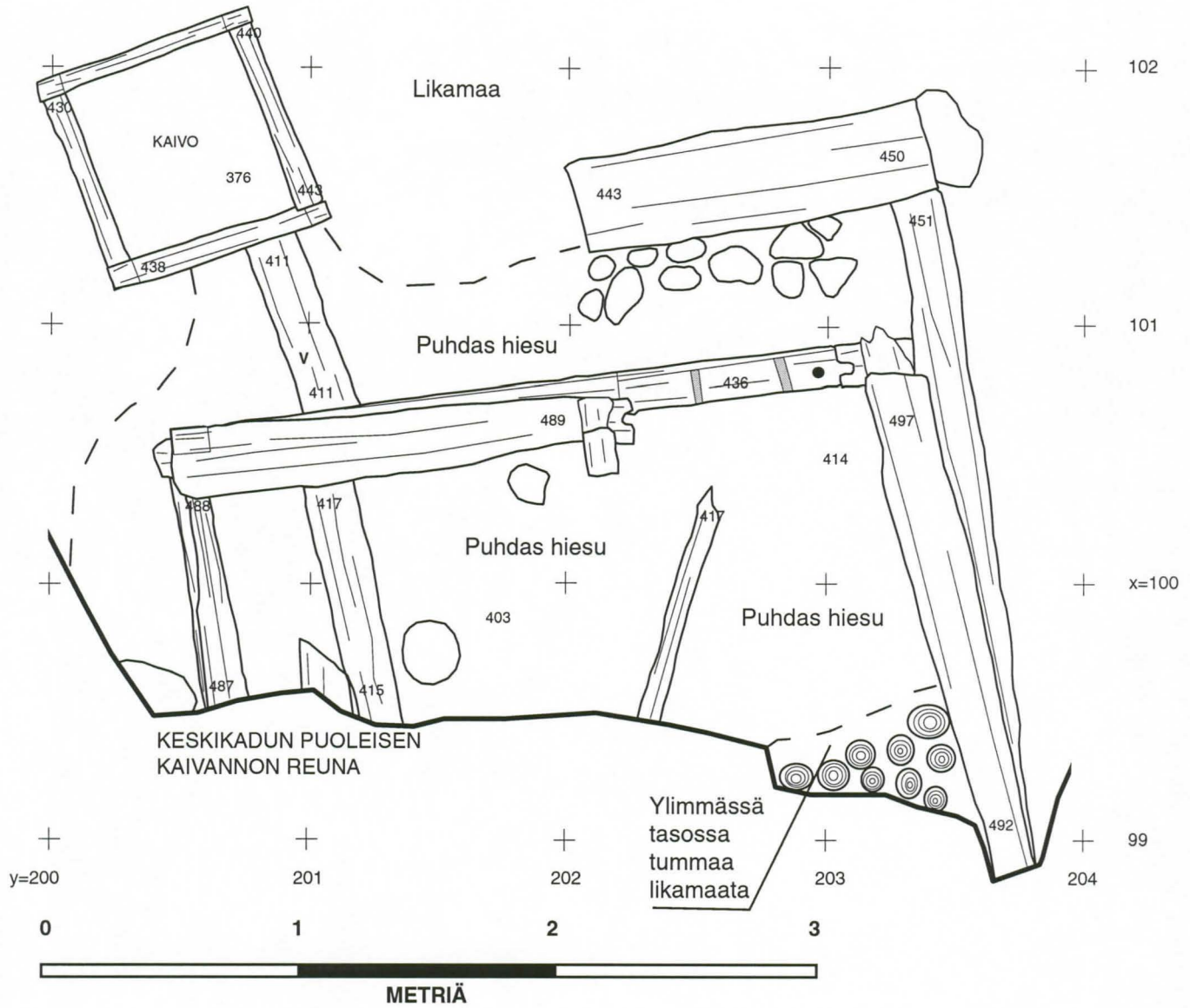

- tumma likamaa
- savi
- kivi
- puu
- tiili

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Rakennus 2, taso 3</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI R. Nurmi, A.-M. Trandberg, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 13</p>

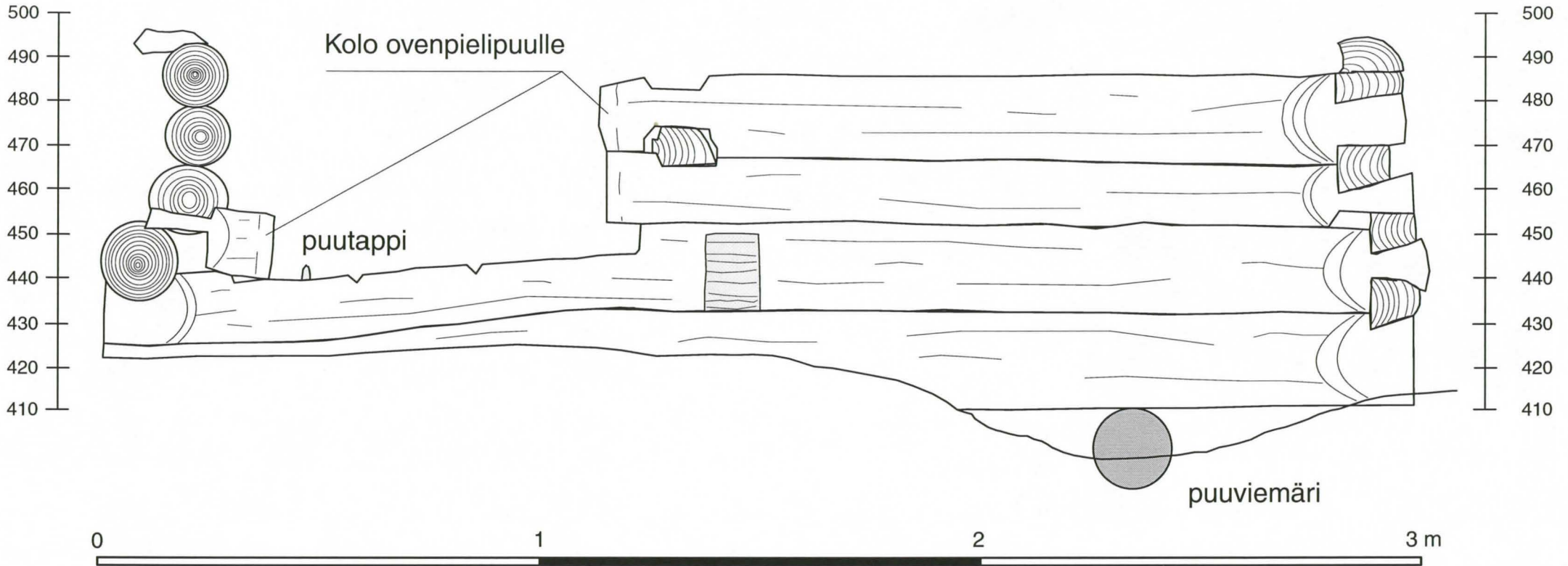
TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999	Dokumentaatiopiirros Puupaaluja, rakennus 2	
MITTAUSDOKUMENTOINTI A.-M. Trandberg	TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO	
	KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211	Kartta 14

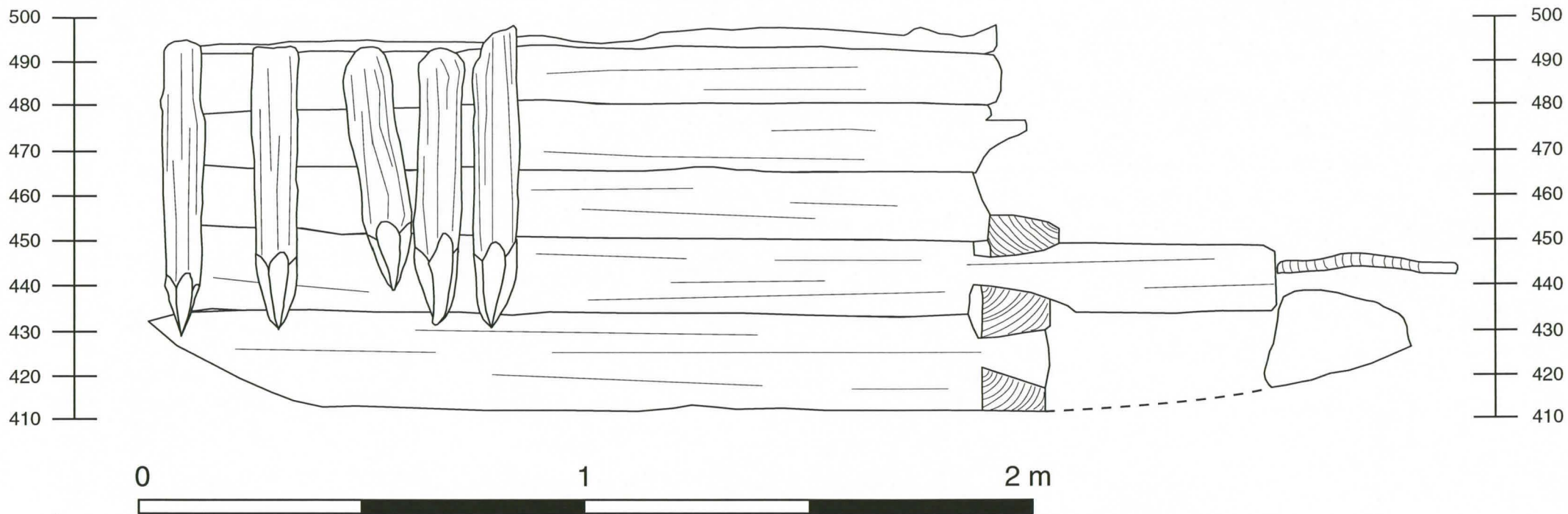
V Viemäriputki
 Kivi

● Puutappi
 Puupaalu
 Puu

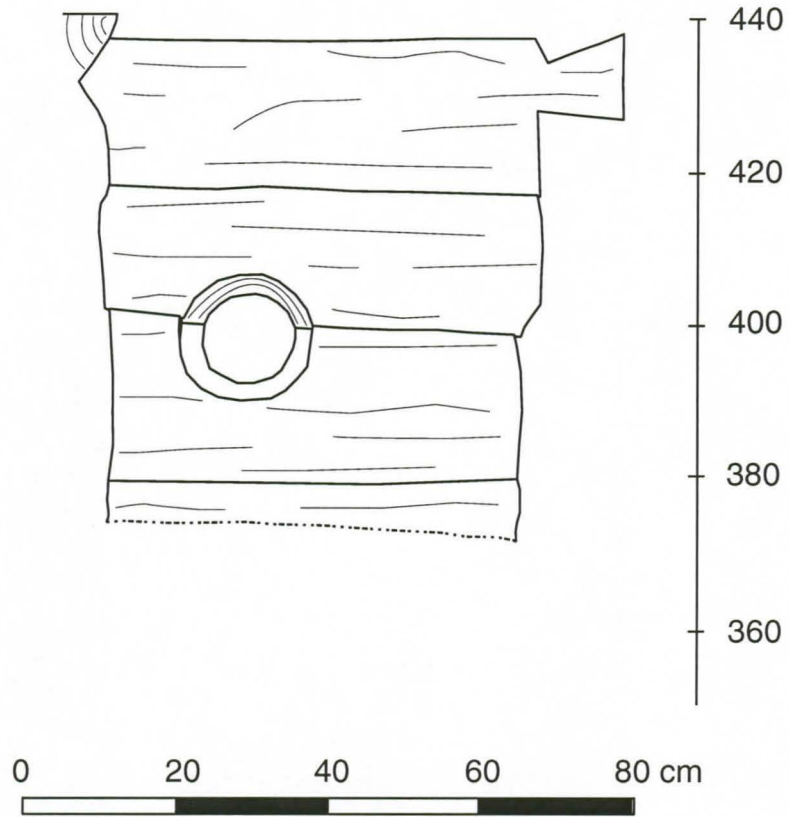
<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Rakennus 2, taso 4</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI V.-P. Herva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p>	<p>Kartta 15</p>
	<p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	

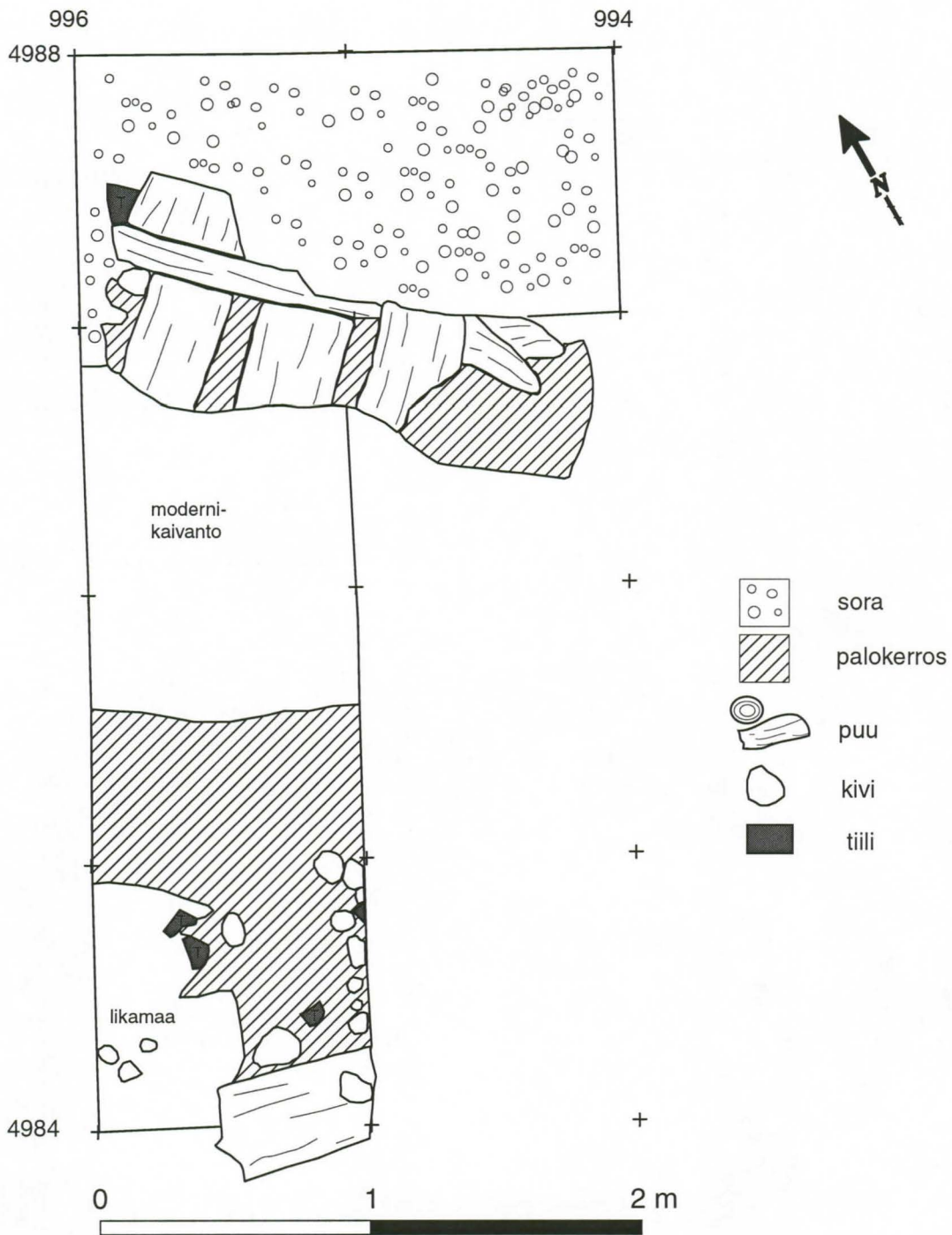
<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Profiilikartta Rakennus 2 julkisivu</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI V.-P. Herva T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 16</p>

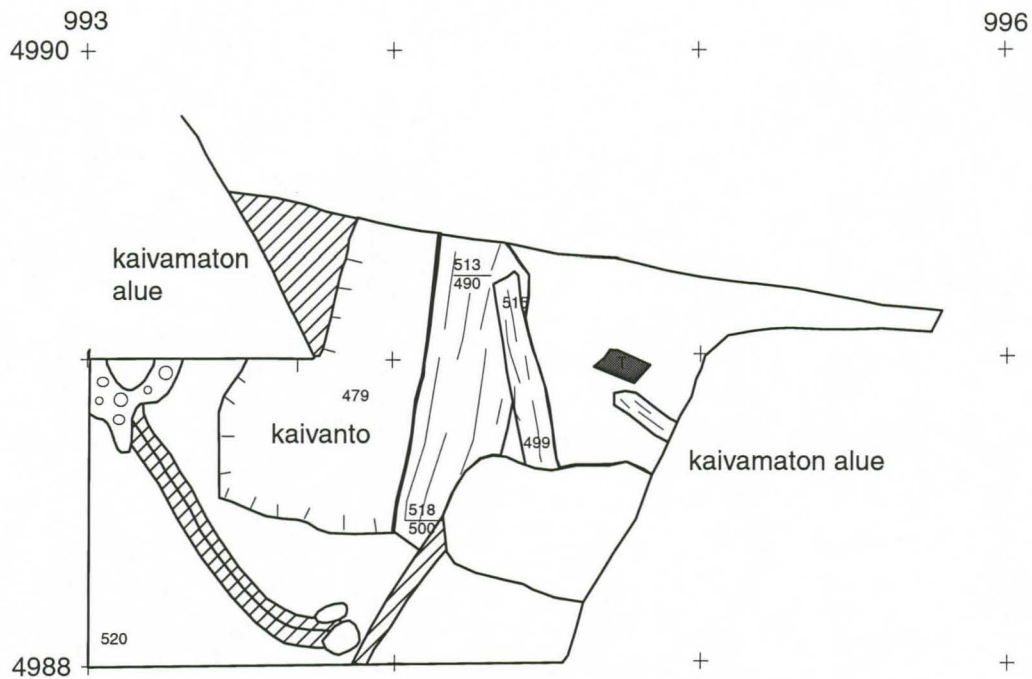
<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Profiilikartta Rakennus 2, kaakkoisseinä</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI V.-P. Herva T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 17</p>

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Profiilikartta Kaivo 2, puinen viemäriputki</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI V.-P. Herva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 18</p>

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta kaiv. alue 3, lattiataso</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI A.-M. Trandberg, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 19</p>

- hiesu
- sora
- palokerros
- puu
- kivi
- tiili

<p>TORNIO Keskikatu 13 Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta kaiv. alue 4988/993 hirsi</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI R. Nurmi, A.-M. Trandberg, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 20</p>